

mouendam utimur, herba caule uno arborco fere ut in ruta cōspicitur, as-
 surgens: quare multorum Græci, *Ασπράγαθος*, quasi olus arborefcens
 nominant, Nec Gaza Theophrasti interpretis aliter uertit. Huius præterea
 tria Plinius memorauit genera, leue, crispum, & campestre. Dioscorides
 quoq; simul trium mentionem facit, hortulani, syluestris, atq; alterius ap-
 ios dicti, de quo in sequentibus sermonem habebimus. Porro hortulani se-
 minis decocto, plerunq; Galeni consilio, ad proritandum uomitum uti-
 mur. Nam supremi raphani cortices, cibum in stomacho, ut aiunt coque-
 re adiuuant, secus uero illius medullaris pars, quum terrestris & difficilis
 concoctionis sit: Si quid tamen in se caliditatis habet, id à corticibus traxif
 se credendum est. Verum Radicula ut tradit Galenus libro 8. de Faculta-
 tibus simplicium medicamentorum, tertio gradu exalfacit, secundo uero
 desiccatur, & ut libro secundo de Facultatibus alimentorum legitur, eius ra-
 dix exiis est quibus assidue uescimur: estq; obsonium magis quàm alimen-
 tum nimirum quæ & ipsa cum manifesta calefactione attenuandi faculta-
 tem sortitur: nam qualitas acris in ipsa superat, sed caulis eius elixus ma-
 gis nutrit quàm cruda radícula: paucissimum tamen & ipse alimentū præ-
 stat. Mirari autem subit eos medicos & idiotas, qui non sine multorum in-
 commodo, post cœnam, crudas eas esitandas tradunt. Hæc Galenus, qui
 Dioscoridi in præsentia omnino contradicit, quum eos taxet medicos, atq;
 idiotas, qui post cœnam coctionis suuandæ gratia, crudas radículas esitât,
 quum potius in principio cœnæ comedendæ sint, quæ uerba ut nostis in
 uniuersum Dioscoridi contradicunt, quum Dioscorides ex illis est, qui post
 cœnam, radículas comedendas esse tradunt, quem sequitur quoq; Alexan-
 der Trallianus, pro quibus conciliandis authoribus, dicimus. Si uentricu-
 lus calidus sit, & facile fluat, nec ad flatum gignendum aptus sit, tunc radi-
 culas in initio cœnæ esitare bonum esse, Si uero contrâ post cœnam satius
 esse. Hanc uero nostram conciliationem Simoni Sethi, ut uerū dicamus,
 acceptam referimus. Syluestris porro radícula, in aruis & campestribus
 nascitur à satiuâ non multum ab similibus.

Radicula
 tertio ordi-
 ne calfacit
 secundo de-
 siccatur.

Galenus
 contradi-
 cit Diosco-
 ridi.

Concilia-
 tio.

DE SISARO.

Græce, *σισαρος*. Latine, *sifer*: Hispanice, *chiriuias*: Gallice,
des chirutes: Germanice, *Geirlin*.

Enarratio. 108.

sifer quid. IN altum procere *sifer* crescit, folio elaphobosco uel apio grandiori per-
 simili, cuius radices apud Hispanos Lusitanosq; in uictu frequentes sunt,

quas Græca uoce deprauata, suo Idiomate chiriuias appellant. Qui uero siferbauciam albam esse credunt, omnino falluntur, quum in siferis centro, neruea quædam pars admodum dura reperiatur, & eam ut inutilem, quum radice utuntur, reijciunt:quam in baucia non uidemus. Cæterum a deo gustui gratæ radices iste sunt, ut olim Tiberius Cæsar (ut narrat Plinius) eas singulis annis, è Germania Romam, pro suo uictu afferre curauerit, de quarum uiribus ita tradit Galenus libro octauo de Facultatibus simplicium medicamentorum: Sifari radix stomacho grata est, & urinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritatem quandam, cum leuicula adstrictione.

DE RVMICE.

Græce, ^{ῥόμβος} *Rombos*: Latine, *lapathus, lapathum, lapatium, rumex, lapathum acutum*: Hispanice, *labaca*: Italice, *rombice*: Gallice, *de la pareille ou de la patience*: Germanice, *Mengel wurz*.

DOMESTICVS RVMEX.

Domesticum *lapathon, domesticus rumex, spinachia*: Hispanice, *spinaques, spinafres*: Italice, *spinachi*: Gallice, *espinaerts*: Germanice, *Spinet/oder Binetsch*.

OXALIS.

Oxalis, acetosa: Hispanice, *azederilha, azedas*: Italice, *acetosa*: Gallice, *acetosa*: Germanice, *Ampffer*.

Enarratio 109.

SUNT rumicis, siue lapathi, plures & ille quidem uulgatissimæ species, nam quædam quia in acutum, aut in mucronem, cuspidemque eius folia tendunt, oxylapathon dicitur, quæ plerumque in locis humidis & aquosis reperitur, & ista quidem magna, aliquando uero parua, suis & scrophis sanguinandis apta. Nam hippolapathus uel grandis rumex, folijs permagnis enulæ similibus, in aquosis cernitur locis. Domesticus uero rumex siue hortense lapathum, spinachia nostra est: nec enim de hoc mirari est, quum spinachia alata ut acetosa quædam est, quæ in hortis hodie feritur ueluti olim quoque excolta habebatur, spinachia dicta, quia ex Hispania forte primo allata in alteras regiones fuerit, aut ut ego credo, quia semen spinosum

Rumicis
plures species.

Rumex domesticus spinachia est.

habeat, quam Galenus merito inter olera, libro secundo de alimentorum facultatibus collocat, & eam betæ non gustu modo, sed uiribus similem facit, quæ omnia illi conuenire, manifestius est, quàm à nobis explicari possit: Nec enim unquam persuaderi potui ut crederem quòd lapathon, rumex uulgatus, in usu uictus aliquando uenisset, quum herba insipida & palato ingrata sit. Oxalis uero, acetosa nostra est, quam Galenus oxylapathum uocat, cuius species plures sunt: nam quædam hortensis est, lata quæ in acetarijs plerunque conuenit: altera uero parua sagittæ modo alata, quæ plerunque ad ruffedinem tendit, ex qua aqua per campanam elicitur, & in officinis habetur. Est & tertia, folio hederaceo acetoso, quam bifacutam recentiores uocant, in montibus & saxosis locis plerunque nascens. Iis oxytriphylon, id est acetosum trifolium, quod aleluia uel acetosellam nonnulli appellâr, adiungere est, de quo alibi sermonem habituri sumus: ceterum, omnium harum herbarum acetosarum semen constringendi uires possidet.

Oxalis acetosa est.

Bifacuta herba.

Oxytriphylon.

DE LAMPSANA.

Græce, *λαμψάνη*: Latine, *lampsana*, *napum syluestre*, *serum napum*: Hispanice, *saramago*: Gallice, *saunes blanches*.

Enarratio 110.

QUI misera pauperie uexantur, apud Hispanos, lampsanam optime, uel inuite norunt, quum ad eorum mensas quotidie ueniat, herba pedalis altitudinis, tria uel quatuor ad summum emittens folia hirsuta, napi similitudine, unde olus hoc, Hispani saramago, quasi serum napum appellare solent. Dicitur quoque lampsana, quòd folijs humum lambat: nam eius folia terram lambere uidentur, illi semper herentes, Galli quoque olus hoc, saunas albas, quasi siluestres napos, nominant. Vnde rectè Dioscorides à Romanis napum appellari dixit. Nascitur enim herba in aruis, & locis, præcipuè iam sacis, cuius flos albus est, radix uero inutilis, estur enim herba hæc cocta, malum & pessimum gignens succum, ita ut de ea prouerbiu feratur, uetulas interficere, & Galenus dixerit septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum: equidem esa succos prauos procreat: at illita abstergendi nonnullam digerendique facultatem possidet.

Lampsana sicut dicta.

DE BLITO.

Græce, *βλίτον*: Latine, *blitum*, *blitus*: Hispanice, *bredos*: Italice, *biedoni*, *blito*: Gallice, *blete*: Germanice, *Maier*.

Enarratio. 111.

BLITVM, ignauum, & insipidum ac fatuum omnium olus est, unde inutiles, & rudes homines, blitos appellamus, & ita uulgare est olus, ut non cognoscenti illud, obijciatur, blitum te merito dixerim, qui blitum ignoras, nascitur enim rubrum & herbaceum, & ut tradit Galenus, frigidum et humidum in secundo gradu, cui mea sententia in coctura acetum uel res aliqua acetosa adiungenda est, quum aliter sto machum subuertit, & uomitum prorritat.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

DE MALVIS.

Græce, *μαλὰ*: Latine, *malua*: Hispanice, *maluas*: Italice, *malba*: Gallice, *malues*: Germanice, *Pappel*.

Enarratio. 112.

MALVA à molliendo dicta est, uelut Varroni placet, molua, quod aluum molliat dicitur, quæ ubiq; familiaris est. Satiua tamen prisci olim in acetarijs cum lactuca ad emolliendam aluum utebantur, unde Martialis dixit: Vtere lactucis aut mollibus utere maluis. & alibi;

Exoneraturas uentrem, mihi uillica maluas Attulit, & uarias, quas habet hortus, opes. Quibus quoq; multi, hodie oxoleo & sale conditis, tanquam olere in cibo utuntur, quarum decocto, in clysteribus ad aluum ciendam, & urinam prorritandam passim utuntur. Cæterum, est & malua quædam: arbore scens, flores, rosæ similes, autumnno gerens, quæ cum cæteris, parumper calfacit, ac emollit.

DE ATRIPLICE.

Græce, *ἀτρίπλις*: *chrysolachanon*: Latine, *atraxys atriplex*, aureum olus: Hispanice, *armolles*: Italice, *armola*, *trapeze*, *reppese*: Gallice, *arrouches*, *des bones dammes*: Germanice, *Molten/oder milten*.

Enarratio. 113.

ATRIPLEX, chrysolachanon, quasi aureum olus dixeris, appellatur! *Atriplex*, unde Hispani aureum olus exprimere uolentes, corrupte *Armoles*, eam *Spinachia* uocant, omnibus satis uulgatam herbam, quæ octauo die, à satu profilit, *atriplicis* folio aureo, unde nomen traxit, crasso, in acutum sagittæ modo desinente, genus non à quo nec syluestris atriplicis folium multum deuiat. Iam *Spinachia*, *atri* est.

Atriplex
ictericis cō
uenit.

plicis species non est, quum lapathum hortense illam esse, prædiximus. Ga-
lenus porro, de atriplice, ita prodit, libro sexto de Facultatibus simplicium
medicamentorum. Humida & frigida temperie est: humida quidem secun-
di ordinis à medijs: frigida uero primi, quam utiq; tepidam esse calidita-
tem posuimus cuiusmodi rosas inest, non tamen adstrictionis est particeps,
sed aquea est, & minimum terrena, similiter malug: quin & uentrem celeri-
ter permeat, ut illa, ob lubricitatem. hortenses autem atriplex, & malua,
quam agrestes: tum humidiores sunt, tum frigidiores: proinde phlegmo-
nis, & phygethliis incipientibus agrestes magis conueniunt. Semen eius ab-
stergendi uim habet, itaq; icteritię ab obstructione iecinoris ortæ: auxiliatur.
Cæterum huius semen pondere duarum drachmarum uomitum & se-
cessum prouocare, tradit Serapio, quam sententiam uera esse nouimus.

DE BRASSICA.

Græce, ^{νγδύβρ.} *Latine*, *crambe*, *brassica*, *caulis*: *Hispanice*,
colhes, *couues*: *Italice*, *caulo*, *uerza*: *Gallice*, *des chauls*: *Germanice*,
Köl.

ALTERA SPECIES.

Lacuturris, *caputium*: *Hispanice*, *repolbo*, *colhes morciæ*
nas: *Italice*, *caputio*: *Germanice*, *Cappes traut.*

Enarratio 114.

Brassica.

CRAMBE brassica est, de qua Satyrus dixit, Occidit miseros crambe
repetita magistros. cuius plures & uarię sunt species, quas Dioscorides ut
hortis & culinę familiares, silentio præterit: Plinius tamen uerbosius
eas prosequitur, libro decimonono capite octauo, ubi sabellicam maxime
laudat, quam quoq; hodie in honore uniuersa Italia habet, admiranda fo-
liorum crispitudine, & eam caulem florem appellat, primo ex Syria adue-
ctam, iam nunc in Flandriam & alias exteras nationes transportatam, ad-
uehitur: namq; ut dixi, semen istius brassicę ex Syria, quod primo anno
satum ex se prædictam emittit brassicam, ex qua postea semen ortum ac sa-
tum non quidem brassicam gignit, sed potius in rapam degenerat: quod
aduertens Plinius, dixit libro decimonono capite decimo ex semine bras-
sicę ueteris rapę fiunt: proinde brassicam pro radice rapam habentem, ex
semine caulis floris in Italia sati oriri certum est: quod pauci hucusq; ad-
notarunt quo sit quoq; ut semen hoc ex Syria delatum, primo anno, cau-

lem florem tantum producat: quum semen à caule illo ortum loco produ-
cendi caulem florem, rapam potius gignit, & illam quidem suauissimam,
& cibo gratissimam. Est quoque altera brassicæ species, quam citato loco Pli-
nius & merito lacuturrem appellat, quia primo ex conualle Aricina, La-
cuturre dicta, quia ibi olim lacus et turris fuerant, Romam traxit, in orbem
porrectam, clausam, & apprime duram, quæ quum secatur per medium,
innumero cernitur folio. Cæterum discordiam inter brassicam & uitem,
omnibus notam crederem, atque inde brassicam in cibo sumptam, contra
temulentiam & ebrietatem ualere, Androcydes quidam putauit, quum ta-
men Aristoteles in problematis, non contrarietatis causa id euenire dicat,
sed potius quia brassicæ succus dulcis discutiendi, & humores in aluum
eliciendi uires possideat: quibus deorsum conuersis, sequaxuini uapor ad
ima deuocatur, & sic crapula aboletur. Syluestris uero brassica domesticæ
similis est, folijs tamen crassis, & hyoscyami modo hirsutis, gustui ama-
ris. De domestica uero, siue esculenta tradit Galenus libro septimo de Fa-
cultatibus simplicium medicamentorum, quod desiccandi uim habet, tū
esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem, utcumque tamen
quiddam absterforium in se habet, & ut libro secundo de Alimentorum
facultatibus ait, huius succus facultatem habet purgatricem, quanquam et
partes in se brassica ipsa contrarias habeat, unde quum quod brassica sol-
uat, cupimus, parum coquatur permittimus, quia in eo primo decocto, ex-
cretoria facultas transit, manente in corpore & brassicæ substantia con-
stringente, ut in lente quoque sit. In huius porro uiribus Galenus à Diosco-
ride discrepat: nam libro citato de Alimentorum facultatibus, uisum bras-
sicam hebetare tradit: Dioscorides uero, oculorum hebetudini, in cibo sub-
uenire, & tremulis facit. Reuera tamen Dioscorides intelligendus est sic,
brassica subuenit hijs quibus oculi hebetiores sunt, modo hebetudo illa à ni-
mia eueniat humiditate, quia sua siccitate talem emendat hebetudinem, ut
Galenus quoque facit, quum inquit: lens itaque & brassica æqualiter se
mensura siccant, ob idque uisum hebetant, nisi forte totus oculus humidior
fuerit, quam naturalis habitus postulet. Non præteribo tamen in coquen-
dis esculentis herbis documentum à Galeno traditum, in hoc capite, quod
sic habet: Huius ante omnia memor, nihil quod bis coquitur, oportere nec
aërem neque aquam frigidam contingere: non enim poterit amplius etiam
si diutissime coxeris plane tabescere: sed oportet ut paulo ante diximus, a-
quam calidam habere paratam, ut quum ex priore extraxeris, in illam pro-
tinus conijcias. Hæc Galenus, uideant igitur boni coqui, quum herbas co-
quunt, ne illis inter coquendum, frigidam aquam superinfundant, quum

*Galenus et
Dioscori-
dis discre-
dia.*

*In coquen-
dis herbis
documentum.*

Loch de
caulibus.

quoquo modo recrudescere, eæ uideantur. Ex caulibus uero siue brassica hodie in officinis, eclegma loch dictum contra pectoris uitia paratum habetur: At brassica syluestris, quodam modo calidior sicciorq; domestica est, ut Galenus citato loco tradit.

DE BRASSICA MARINA.

Græce, *νεπέλη θάλασσια*: Latine, *brassica marina*, *soldanella*:
Vulgo *soldanella*.

Enarratio 115.

Soldanella.

Cardanus
medicus
Mediolanē
sis.

Matthæi
Syluatici
error.

Dioscori
des emen-
datur.

BRASSICA marina, omnium consensu uulgaris est soldanella, hydro-
piscis admodum conducibilis herba, quanquam non desunt hodie qui
eam maxime uituperent, & hydropticis non conuenire contendant: ex qui-
bus Cardanus quidam nominandus uenit. Cæterum Mathæus Syluaticus,
hic ut solet, pueriliter errat, quum credat chachile apud Serapionem
soldanellam nostram esse, ut ex folijs chachile à Serapione tributis, manife-
ste suus deprehenditur error, quæ proculdubio usneæ aut nasturtij esse tra-
dit, non uero aristolochiæ, qualia, soldanellam habere nouimus. Proinde
emendandus hic Dioscorides uenit, quum dicat, folia habet longissima,
quod falsum esse, ut diximus, liquet, quum potius soldanella folia habeat
parua, tenuia, rotundæ aristolochiæ similia. Sed error iste non aliunde ut
credo uenit, quàm ex Græco codice corrupto, in quo loco *μυρὸν*, id est par-
ua, *μακρὰ* id est longa legebatur. De soldanellæ uero uiribus ita Galenus lib.
septimo tam sæpe repetito meminit, dicens: Non solum aluum deicit, sub
salsa & subamara existens, sed etiam ad externos corporis usus idonea.

DE BETA.

Græce, *βήτα*: Latine, *beta*, *ficla*, *olus siculum*: Hispanice,
aselgas: Italice, *beta*, *bietola*: Gallice, *de la porree*, *ou de la iote*:
te, Germanice, *Mangolt*.

Enarratio. 116.

Beta tres
species.

REPERITVR hodie, præter duas betæ à Dioscoride signatas species
una tertia, omnino rubra, alba tamen & nigra hortis familiares sunt, alba
sic dicta, quia non multum herbaceum ac uiridem colorem possideat. Hæc
cocta bonam facit aluum, ac eam subducit, unde Martialis dixit: & pigro
uentri non in utiles betas. Huius quoq; decoctio in clysteribus maxime uti-
mur: sed illius succus pondere unius libræ, pro laxando uentre, ubi alia nō

profuere medicamenta, primatum obtinet. Quo quoque ueluti maioranæ succo, pro expurgando per nares capite, quotidie utimur, quod medicamentum Græci errhinum uocant, ut apud Galenum, de ista herba amplissime legitur, lib. 8. de Facultatibus simplicium medicamentorum, quum dicat: Beta nitrosæ facultatis est particeps, quum tum digerit, tum extergit, et per nares expurgat: Cæterum cocta nitrositatem exiit, euaditque leniter digerens, ad detergendum tamen digerendumque ualidior est beta alba. Hactenus Galenus, in quibus uerbis betam calidam potenter esse percipitur, *Beta calida* præsertim in purganda à capite pituita, quam caliditatem in coctura exiit: *est.* & eam primum eius decoctum recipit, unde educens aluum euadit. Cæterum, beta syluestris ut Plinio placet, limonium est herba, de qua lib. 4. sermo habendus est, quanquam Galenus lib. 2. de Facul. alimentorum cap. 43. nullam esse betam agrestem, nisi quis lapathon ita nominare uelit, tradat.

DE PORTULACA.

Græce, *αἰσάριον*: Latine, portulaca: Hispanice, uerdolagas baldroegas: Italice, porcellana, procaccia: Gallice, de la purceline: Germanice, *Burgelkraut.*

Enarratio. 117.

HVIUS duo nota sunt genera, foliorum magnitudine tantum differens *Portulaca*, quæ in cibo sumpta exile, frigidum, & humidum, ac lentum præbent nutrimentum, refrigerat enim portulaca tertio ordine, humectat uero secundo, & ea de causa, illius stillatitia aqua, in officinis familiaris habetur. Datur enim pueris, uermibus correptis cum febre, magno, ut experientia indicat, iuuamento.

DE ASPARAGIS.

Græce, *ἀσπάραγος*: Latine, asparagus: Hispanice, *esparagos*: Italice, *isparagi*: Gallice, *des asperges*: Germani. *Spargen.*

Enarratio. 118.

ASPARAGOS in hortis ferendi, nulla hodie apud Hispanos cura est, *Asparagi* tantum campestribus & sua sponte nascentibus contenti: At Itali, præter campestris, hortenses habent asparagos, cibo gratissimos, præsertim Rauennates, qui quoque olim, in maximo fuerunt honore, ut ex Martiale deprehenditur, quum dicat.

Mollis in æquorea quæ creuit spina Rauenna,
Non erit incultis gratior asparagis,

Verum asparagos quum dicimus, stolones, siue tenellos cauliculos intel-
ligimus, non uero spinis armatum fruticem, quos primis mensis, oxolæo
conditos, mica salis addita comedimus, & ita facile ad ignem coquuntur,
ut quum rem celerrime perfici cupimus, dicere soleamus, citius quàm a-
sparagi coquantur. Cæterum asparagi radix, inter radices diureticas adnu-
meratur, ita ut inter illas primatum obtineat, quod percipitur, quia illius
qui comedit asparagos, urina maxime foetet, stomachū enim maxime iu-
uant omnes asparagi, urina sc̄p̄cient, & parum nutriunt, de quorum tem-
peratura, Galenus ita disserit, libro sexto de Facultatibus simplicium me-
dicamentorum Asparagus petræus abstergendū uim habet, citra manife-
stam caliditatem aut frigiditatem: hinc iecur ac renes infarctū liberat, &
maxime radices eius, & semē, quod & dentium dolores sanat.

Asparagi
temperati-
ra.

DE PLANTAGINE.

Græce, ἀργύλακος πλάτυρος ἢ ἰσάλλιρος: Latine, arnoglossa, planta-
go, lingua agni, septineruia, Stelaphuros: Hispanice, lhanem,
tamchagem: Italice, plantagine: Gallice, du plantain: Germanis-
ce, Wegerich.

MINORIS PLANTAGINIS LATINA
nomina.

Lanciolata, plantago minor, lingua arietis, lingua agni: Hi-
spanice, lengoa de oueya, lengoa de carnero: Gallice, langue de
moton: Germanice, Klein wegerich.

Enarratio. 119.

GRÆCORVM ἀργύλακος plantago nostratum est: ἄρον Græci agnum
uocant, γλῶσσαν uero linguam, id est linguam agni, cuius plura sunt genera,
duo tamen præcipua, maior & minor: Minor, angustioribus folijs, & ni-
grioribus, linguæ pecorum similis, caule anguloso, interdum inclinato, in
pratis cum reliquis nascens, quam officinæ quinqueueruiam, aut agni siue
arietis linguam uocant: maior uero, folijs laterum modo inclusis, quæ quia
septena sunt. Græci ἰσάλλιρον uocauerunt. Nascitur in hortis atq; uallibus
nec nō paludibus, & pratis, cuius plura alia sunt genera, quorum aliquot,
diuino fauente numine, lib. 3. attingemus. Cæterum plantaginis doctes in
præsenti audire est, quas Gal. libro 6, ut solet, sapienter admodum persequi

Plantagi-
nis species.

Plantagi-
nis tempe-
ratura.

tur dicens: Refrigerat pariter & siccatur in secundo gradu, habetque non nihil austerum, ratione terrearum partium. Porro medicamenta, quæ cum hoc quod refrigerant, una etiam astringunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dysenterias: Nam & sanguinis profluvia sistunt, & siquid aduratur, refrigerant, tum sinus quoque glutinant, & alia ulcera recentia, & uetera simul, atque in omnibus fere id genus medicamentis, primas tenet, aut certe nulli secundum est arnoglossum, ob temperaturæ symmetriam, & conuenientiam. Nam siccitatē obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ nondum stupefaciat. Fructus etiam & radix similis sunt facultatis, nisi quod tum siccioris, tum minus frigidæ: quin & semen subtilium est partium. Radices uero crassiorū: at herbæ folia exiccata, subtilium partium existunt, & minus frigidæ facultatis. Radicibus utitur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes, præterea ad iecinoris renumque obstructiones, non tantum adhibent, sed folia quoque, & multo magis semina.

DE SIO.

Græce, *σιον*: Latine, *sium, lauer, anagallis aquatica*: Hispanice, *rabacas*: Italice, *gorgolestro*: Gallice, *la berle*: Germanice, *Pungen & Bachungen*.

Enarratio. 120.

SION herba sic dicta, quod excutiendi uires habeat: in riuulis & locis aquaticis semper nascitur, apio per quam similis, quam crudam, aceto mulieres & pueri ineunte uere comedunt. Nam post aduentum auis cuculi diætæ, non amplius herbam esui aptam, mulieres Hispanicę diætitant, imò illam inutilem & tanquam ab aue dicta affectam prædicant. Nascitur enim aliquando cubitalis, stomacho admodum grata, quæ & urinam euocat, & uescicæ calculos excernit. Plinius porro huius herbæ uires, cum facultatibus aquatici sisymbrii, id est cressonis confundit libro 22. eiusdem numeri capite. Ne tamen sij temperaturam desideres, Galenum audi, libro octauo, de Facultatibus simplicium medicamentorū, ita dicentem: Sion quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps, sed & digerit, & urinam mouet, & calculos renum frangit, & mentes euocat.

DE SISYMBRIO.

Græce, *σιμβριον*: Latine, *sisymbrium, corona Veneris, bals*

*Samita, menta aquatica: Hispanice, herua buena delhagoa, ortel
 lana delhagoa: Italice, balsamita, menta aquatica: Gallice, balsa
 mita: Germanice, Bachmünz/ oder Fischmünz.*

Enarratio. 121.

Sisymbriū. EST enim primum hoc sisymbrium, officinarum balsamita, herba ple-
 rumq; in aquis, & locis humidis nascens, & quæ facillime, ut refert Plinius
 libro. 19. capite decimo, in mentem degenerat, adeo suavis odoris, ut Vene-
 rem incitare certum sit, quo fit, nomē Veneris ei inditum sit, qua hisce tem-
 poribus homines in coronis plerunq; utuntur, & seplasiarij male loco ne-
 pithę eam usurpāt. De qua Galenus libro octauo citato: ita tradit: tenuium
 est partium, facultatisque digerentis, calfacientis, & exiccantis in tertio ora-
 dine, quidam, semen cum uino exhibent singulientibus, torminaque pa-
 tientibus. Verum, ne quis nominis uicinitate decipiatur, sciendum est,
 quod balsamina, à balsamita præsentem differt: Est enim balsamina her-
 ba de qua Dioscorides nullam penitus fecit mentionem, uulneribus glu-
 tinandis commodatissima, quam Hetruria Hierosolymitanum pomum
 uocat, Mirabile Gallia, alij uero garantiam: quoniā, ut tradit Ruellius Gal-
 lus libro secundo de Stirpibus, capite centesimo quarto, septi mo-
 do in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario digeritur. Ea tenuibus
 prelongisq; flagellis, ulro citroq; reptantibus euagatur, folijs uitis albę ar-
 ticularibus, exilibus pampinis, ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illi-
 gantes sese cancellatim uicinis implicat statuminibus, flore cucumeris
 ex albo in luteum languescente, turbinato utrinque fructu, carnosa cute &
 per uersus uerrucosa, ac rigidioribus bullis intumescente, cucumeris pusilli
 uel citrij similitudine, malo uerius ac tubere quàm grandis bacca, aut follicu-
 lo: aureus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, sanguineusque
 succus, pomum maturitate disilit, inanitaque contracto patet, semina in-
 tus aliquot lenticulę figura continens, ruberrima, ex quibus oleum expri-
 mitur, ad uulnera præcipuum. Aliqui pomum oleo prius imbutum ali-
 quot dies insolant, deinde uel fumo uel terra tantisper obruunt, dum pro-
 fus intaberit, sic balsami uires glutinandis uulneribus adsciscere pollicen-
 tur, inde tractum balsaminę uocabulum, mirabile pomum Gallis dicitur,
 quod uel pulchritudine sua uel insolita nouitate conspicientes in admirati-
 onem sui trahat. Hęc Ruellius.

DE ALTERO SISYMBRIO.

Græce, αἰνυβίον τροπικόν: Latine, sisymbrium alterum, aquaticum

*na sturtium, aquaticum sifymbrium, criffones: Hispanice, bers
ros, agriois: Gallice, du cresson: Germanice, Bunnen kress.*

Enarratio 122.

ALTERVM sifymbrium, omnium doctorum hominum in re her- Cressones.
baria consensu, communes sunt cressones, sic dicti, quia facile, & cito, in a-
quis crescunt, folio pseudodictamni, sapore acuto, esui apta omnino her-
ba, de cuius viribus & temperamento Galenus ita differit, libro octauo de
Facultatibus simplicium medicamentorum: sifymbriū quod quidam cor-
daminem uocant, quandoquidem cardamomo simile quiddam gustu pre-
fert, quum siccum est, tertij est ordinis excofacientium & desiccantium:
quum humidum & uiride, secundū.

DE CRETHMO.

*Græce, κρημον: Latine, crethmon, batis, baticula, crethamus,
petroselinum marinum, foeniculum marinum, unguis aquilæ: Hi
spanice, perexil de la mar, unhas de agnula yerua: Italice, finos
chio marino: Gallice, de la creste marine, de la bacille.*

Enarratio. 123.

CRETHMO Nuel batis, crethamus in officinis hodie dicitur, herba Cretha
mus, fœnia
culum ma
rinum,
ubiq; nota, sua sponte prope mare crescens, folijs multidiuisis, pingui-
bus, oblongis, aquilæ unguis representantibus, unde multi Hispanorum, her-
bam istam, unguem aquilæ appellant, quanquam alij petroselinum mari-
num, uel foeniculum marinum quoq; eam nominent, ac oxelæo & sale, ut
cappares condiant, & in multas orbis partes cum alijs mercibus, uenditū
trahant: urina autem prorritat, & renum ac uesicæ calculos comminuit,
de qua Galenus libro septimo de Facultatibus simplicium medicamento-
rum, ita tradit: Gustantibus salum est, cum paucula amaritudine, quam
obrem uis eius est exiccatoria & absterforia.

DE CORONOPO.

*Græce, κρονον: Latine, coronopus, cornu cerui herba, stella
la maris: Hispanice, guia belha: Italice, stella herba: Gallice,
capriole: Germanice, Kräen süß.*

Enarratio. 124.

Coronopus
cornu cer-
ni est her-
ba.

Mathiolus
sibi ipsi con-
tradicit.

DIOSCORIDIS coronopus, hodie ab hominibus doctis ea putatur herba, quam pharmacopolæ cornu cerui, & stellam maris appellant, quæ quia multi diuisa per terram spargitur, cornu cerui dicta est, et ex ea aqua per elambicum extrahunt. Aduertendum tamen duximus, quod coronopus hæc, longe à coronopo Theophrasti differt. Est enim Theophrasti coronopus, herba spinosa, & esui minime apta: At de præsentia ita tradit Galenus libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, coronopodis radix coeliacis prodesse creditur manducata. Cæterum coronopus non est pes cornicis herba, ut quoque Mathiolus fatetur, quanquam, capite de batrachio sibi ipsi contradicat, ut legenti notum euadet.

DE SONCHO.

Græce, *σίνθος*: Latine, *sonchus*, *lactucella*, *cicerbita*, *palatium leporis*: Hispanice, *serraya*, *sarralba*: Italice, *cicerbita*, *crespine*: Gallice, *du latteron*, *ou palais au lieure*: Germanice, *Mos* / *genß distel* / *oder hasenköhl*.

Enarratio. 125.

Sonchos
herba.

Cicerbita.

SONCHOS herba, ideo dicta est, quod salubrem fundat succum, *ἀπορροῦν χιόν*: Nam ebibitus stomachi risiones lenit, & lactis abundantiam nutricibus subministrat, & multa alia commoda largitur: quæ communiori uoce cicerbita uocatur: & interdum parua est & tenella, inter herbas acetarium adornantes connumeratur: imò multi solam per se tantum, acetum sumunt: quum uerò grandior sit, spinosa euadit, & minime esculenta, syluestri respondens. Vnde Galenus hæc animaduertens dixit: ubi adoleuerit sonchus ex spinosis plantis est. Cæterum uiridis etiamnum & tener estur, perinde ut cætera olera syluestria. Hæc rursus illa herba est, qua mustela dimicatura contra serpentem se prius munit, adeo enim salubris est, & contra uenenum ualet.

DE ENDIUIA.

Græce, *στίλβιον ἀγρίον*, *καχάριον*, *καὶ πικρία*: Latine, *cichorium*, *cichorea*, *intubus agrestis*, *intubum agreste*, *ambubeia*, *picris*: Hispanice, *almerones*, *cichoria*: Italice, *cichorea*: Gallice, *cichoree*: Germanice, *Wegwarten*.

SECUNDA SPECIES CICHORII AGRESTIS.

Græce, *ἰδιονόει, ἀγρῆναι*: Latine, dens leonis, rostrum porcinum, tarraxacon: Hispanice, dente de leon hierua: Italice, gruni, ras dice, girasole: Gallice, tarraxacon: Germanice, Pfaffen röß lin.

ENDIVIA DOMESTICA.

Græce, *ἰδιον*: Latine, intubus, intubum satiuum, endiuia domestica, latifolia: Hispanice, endiuia: Italice, endiuia: Gallice, de lendiuie: Germanice, Endiuien.

ALIA DOMESTICA STRICTIORIBVS
folijs.

Græce, *ἰδιον*: Latine, seriola, scariola: Hispanice, serras ya enuide: Italice, la scariola: Gallice, scariola: Germani. Scariol.

Enarratio 126.

DIFFER Endiuia à cichorea, tanquàm domestica à syluestri: Nam Endiuia à cichorea in
endiuia, domestica & hortis familiaris est, ex qua aqua & syrupus in offi-
cinis parari debent: Syluestris uero, cichorea siue cichoreum appellatur. quibus dif-
ferat.
Nam syluestris endiuia dicta cichoreæ, duplex est species: quædam am-
bubcia dicta, siue cichorea libere nascens, quæ ex se tricubitales emittit uir-
gas, fistulosas, difficulter frangibiles, flore cœruleo, interdum albo, quæ ap-
parente Sole panditur, & cum eo circumagitur: eo uero nubilo, aut non
apparente, clauditur, & compressa uidetur, unde Ambubciæ herbæ, aut so-
laris nomen accepit, non ideo tamen heliotropium, dicenda est, quum he-
liotropium longe alia sit herba, de qua suo loco plura dicenda sunt. Secun-
da uero cichoreæ species, illa est herba, quam leonis dentem pharmaco-
polæ, aut tarraxacon, uel rostrum porcinum appellant, & illam uniuersa
Italia, in hortis tanquam celebre oxyporum, satam habet, quam multi
quoq; cichoream appellant, & differentem à dente leonis herbam eam fa-
ciunt, quum tamen eadem fere sit, & in nihilo præter quàm cultura diffe-
rant: uocat autem hanc Plinius hedypnœm, id est suauiter dormire, som-
numque irreperere facientem, non minusq; aphacam, libro uigefimo primo
kk ij

Heliotro-
pium.

Aphaca dif- capite decimoquinto ut Theophrastus quoque libro septimo de Plantarū
fit ab a- historia, capite septimo. Sed aduertendum est, quod aphaca hæc multum
phaca ui- differt ab alia aphaca, syluestri dicta uicia, de qua breui sumus dicturi. Do-
tia. mestica uero endiuia duplex est, altera latifolia, hortis familiarissima, &
Endiuia do- quæ terra obruta, alba reddita, hibernis mensis, oxelæo & sale, cruda, & co-
mestica la- cta anteponitur, quanquam uniuersa Hispania, sic paratam eam nunquam
ifolia alba quod sciam, uiderit, quam aliqui endiuiam, alij uero cichoream uocant.
fit. Altera uero arctioribus folijs endiuia, à seri seriola, postea uero scariola
Endiuie de nuncupata est. Cæterum, ab intybo siue intyba, corrupte endiuia deducta
riuatio. est, cuius omnes species in amaritudine conueniunt, maius & minus, un-
 de prouerbum, intyba successit ambrosiæ, & illud Virgilianum, amaris
 intyba fibris. De quarum uiribus, ita differit Galenus, libro octauo de Fa-
 cultatibus simplicium medicamentorum: Seris, holus est subamarum, &
 magis quod agreste est, id namque est frigida & sicca temperaturæ, secun-
 do excessu. At domestica magis quam agrestis refrigerat: Porro utraq; a-
 stringentis qualitatis est particeps, ut cōdrilla, quæ est etiam sereos species.

DE CONDRILLA.

Græce, κωνδρίλλα: Latine, condrilla: *Hispanice, Lusitanice,*
leitugas, lechugas dentre los planos: *Italice, lattaiuola, latte dan-*
gelli: *Gallice, du lettron:* *Germanice, Klein sonnen wübel.*

Enarratio. 117.

Condrilla. EST proculdubio condrilla, intybi species, qua de causa Galenus capi-
 te citato, de ea simul cum alijs mentionem fecit, quanquam tamen libro
 secundo de Alimentorum facultatibus, ipse non inter seres, id est intybos,
 eam connumeret, sed potius capite de lactuca, lactucæ condrillam olus si-
 mile facit: quo fit, nostri Lusitani, herbam istam in hunc usque diem lactu-
 cam appellant. Nascitur enim inter segetes, & uineas, & alijs locis quoque,
 qua acetarij uice mulieres & homines rustici utuntur. Inest autem huic cō-
 drille, folium endiuicæ simile, lac ex se quum rumpitur mittens, cui quoque
 altera species similis ubique cernitur, easdē sere cum intybis uires obtinens:
 dicitur autem condrilla ista, ab Hispanis, lactuca inter segetes nascens, ut
 differentiam inter uulgarem lactucam, & istam de qua agimus, faciant.

DE CUCURBITA.

Græce, κικυρίς: Latine, cucurbita: *Hispanice, lacas-*
labaca: *Lusitanice, abolarã:* *Italice, succa:* *Gallice, une courge:*
Germanice, Kürbs.

Enarratio 128.

COLOCYNTHÆ, ea est cucurbita, quæ in cibi usum quotidie uenit, & Cucurbita. multiformis conspicitur aliquando uentrosa, sic dicta quia in uentre multum turgescit, nonnunquam curua, quandoq; uero tantæ longitudinis, ut modo nouem modo decem pedum uisa sit, quæ sæpe (natura artifice) ita ueniunt, quandoq; uero ab hortulano uinculo formantur, & finguntur, quum cucurbitæ qua coguntur forma, crescunt, ut in harundine oblonga experti sumus, quæ secundum harundinis longitudinem crecere: unde merito, cucurbita à curuatura dicta est, quia facile in quamuis figuram dempto impedimento curuari possunt, non minus quoq; in amplis uasculis immixtæ, uentrosæ fiunt: Sic ornatae, ut postea maturis, & ficcis, ac inanitis, uasorum uice, urantur. Vnde Plinius Naturalis historię libro, dixit, nuper enim cucurbitarum usus uenere, urceorum uice, iam pridem etiam cadorum ad uina condenda, Columella quoq; de media inquit parte cucurbitæ, semen in uerso cacumineposito, ut fiat incrementi uastioris, nam sunt ad usum uasorum satis idoneæ, quod hodie in usu uidemus, atq; ipsis præcipuè utuntur, qui per estatem atq; ardores maximos in agris negociantur. Medici nostri temporis cucurbitam, pro bona uictus ratione febricitantibus præbent, quum humidæ ac frigidæ potestatis sit: meo tamē iudicio, repurgato uentriculo, edenda cucurbita est, quia facillime in eos conuertitur humores quos stomachus in se continet, ut author est Galenus libro 2. de Facultatibus alimentorum capite 3. qui quoq; libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita eius persequitur uires. Humida & frigida est in secundo ordine cucurbita, quare succus eius rosaceo mistus, aurium dolori contracto ex phlegmone, est utilis: præterea restinguuntur edenda est.

DE SATIVO CUCUMERE.

Græce, *σίνος*: Latine, cucumer satiuus, cucumis: Hispanice, cogombro: Italice, cocomero, Gallice, cocombre, Germanice, Cucumern.

PEPO.

Græce, *πέπων*: Latine, citrullus, pepo: Hispanice, pepinos: Longobardice, cocomero, citruolo: Gallice, citrullo: Germanice, Citrullen.

Enarratio 129.

Cucumer.

CVCUMER, non ubiq; satius reperitur, qua de causa multi non sine ingenti errore, citrullum quem peponem esse certo scimus, cucumerem appellant, uulgarium forsitan uoce seducti, qui in Italia fere uniuersa, & Flandria ac Germania, citrullum cucumerem uocant, sed ut dixi, non sine magno, ne dicam pudendo errore, inter quos nouissimus extat Mathiolus Senensis, in suo Dioscoride Hetrusca lingua confecto. Est igitur Græcorum cucumer, siue cucumis, dictus sic, ut Varroni placet, quia facile curuatur, baculi crassitudine, colore uiridi, longitudine cubitali, & maiori, præsertim, si in flore existens, in fistulam mittatur: tunc enim ut tradit Plinius libro 19. capite 5. mira longitudine, & ad fistulæ complementum crescit: & hac de causa Columella anguinum cucumerem eum appellat, quia

Cucumer anguinus.

oblongus, crassus, atq; instar anguis flexuosus fit. Nascitur enim in simill planta, qua cucumer syluestris oritur. Cæterum est cucumer, natura frigidus & humidus, appetentiam concumbendi minuens, unde sycis à Græcis dictus est. Hinc de cucumere (quia textrices magna ex parte impudicæ sunt) adagium ortum est: texens pallium mulier, cucumerem deuoret. Raro in Lusitania cucumer uidetur: Secus autem in altera parte Hispaniæ, præcipuè apud Salmanticenses, ubi in magna cernitur copia, hirsutus, colore omnino uiridi, longitudine cubitali & curua. At pepo is est, quem officinæ

Pepo citrullus est.

ob colorem citri, in maturitate acquisitum citrullum appellant, Græci uero illum *πικρῶν*, id est maturum, Graia uoce dixere, quam uocem Hispani uel hodie seruant, nulla immutata litera aut syllaba, illum quoq; *pepanū* uocant, & eius supremam partem concisam, fronti æstus hora, in qua illum plerunq; comedimus, tanquam refrigerantem, admoemus, quod olim quoq; à Græcis fieri Dioscorides inuere uidetur. Vescimur enim pepone Hispani, dum uiret: nam postquam maturuit, & colorem luteum, citri maturi contraxit, tanquam cibo inutilem reijcimus, si quid tamen illius comedendum sit, eius suprema & cartilaginea pars tantum pro uictu, reiecta eius medullari parte, accipienda est: ut apud inferiores Germanos plerunq; fit, qui peponibus nris, non nisi maturis, contra Hispanorum consuetudinem, in uictu utuntur, quorum medullarem & interiorem partem, in qua semen continetur, tanquam improbam et malam reijciunt, suprema & cartilaginea illa, crebris uerrucis ornata parte, contenti, qui mos apud Græcos quoq; fuit, ut ex Galeno deprehenditur, lib. 2. de Alimentorum facultatibus cap. 5. ubi inquit: huc accedit, quod in peponibus homines à carne intima in qua semen habetur, abstinent. Sed hæc ignorans Mathiolus, nihil in hoc capite præter alios uellicare facit. Subdit quoq; Galenus eodem

Mathiolus errat.

loco, in melopeponibus autè mandunt, id est carnem interiorem, pro quo *Melopepones sunt melones.* scire licet, quòd melopepones, hodierni sunt melones, quorum uarietas ingens est, quum alij cortice subtili teguntur, alij uero crassiori, & tardius maturi fiunt, quos Clodienses (Venetijs prope Riuumaltum) uendentes, peponas appellant: alij autem intus sunt rubri, & illorum quidam muscatelli dicti, odore & sapore præstantissimi, ut apud Lusitanos, Abrantini dicti, ab oppido Abrantes dicto, quod Tagus aurifer præterlabitur, quibus Neapolitani respondent. Alij autem sunt albi, & illorum nonnulli hiemales dicti, quia per uniuersam hiemem suspensi in domibus seruantur, apud Salmanticenses frequentes, qui quoque è Græcia in Italiam hodie aduehuntur. Sunt quoque præter istos, melones aquei dicti, quos angurrias *Angurria:* multi appellant, alij uero, bateccas, Turcæ, carpuzes. Thuscii, præter omnem loquendi consuetudinem, cucumeres nominant. Dicuntur uero melones aquei, quia intus aquam habeant, quam cum interiori substantia, adiecto succharo Mauri & Turcæ, uigente estu, pro refrigerandis uentriculis, in continuo uictus usu habent, magnæ enim sunt anguriæ istæ, uentrosæ, lucidæ, colore uirides, quanquam nonnullæ paruæ reperiuntur, multis uariæ coloribus, quarum omnium, interior pars dulcis admodum est, qua febricitantes, sitim arcere conantur. Sunt præterea, ut plures alias præteream species, Saracenicæ quædam, uel Transmarinæ dictæ cucurbitæ, quas nonnulli pepones appellant, aliæ exterius albæ, aliæ uero subluteæ, omnes crassi & pessimi nutrimenti: & ea de causa à rusticis in hieme tantum comeduntur, Frigidæ enim & siccæ, temperatura sunt, ueluti priores omnes species, quas crudas comedere solemus, frigidæ & humidæ, in secundo gradu: Attamen, si quis aut semen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ: sed iam desiccantis, idque in primo quodam ordine, aut in secundo incipente, ut latius Galenus dixit libro citato de Facultatibus alimentorum. Porro, cucurbitam ac omne genus peponis uel eorum semina, saccaro hodie condiri, magno ægrotantium oblectamento, uel tiores norunt, nedum aromatarij.

DE LACTUCA.

Græce, *κίμας*: Latine, lactuca: Lusitanice, *alfacè*: Hispanice, *lechuga*: Italice, *lattuca*: Gallice, *une lactue*: Germanice, *Lattich*.

Enarratio. 150.

DICITUR lactuca, ut Palladio in Ianuario placet, quod abundantia lactis exuperet, quod quidè lac uentrem mouere leuiter, olim credebatur, *Lactuca*

Lactuce tē
peratura.

quare apud ueteres, in primis epulis ueniebat, ut Martialis sequenti carmi
ne testatur, quum dicat. Prima tibi dabitur, uentri lactuca, mouendo Ut
lis: de qua quoq; ille dixit, Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum;
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes? Syluestris uero longiori caule in
campis nascitur, folio satiuæ simili, sed spinoso, præsertim quum ad com
plementum peruenit, Satiua uero quæ in uictus usu quotidie uenit, ut re
fert Galenus, humidum frigidumq; est olus, non tamen extreme. Dicenda
igitur lactuca, humida, & frigida est secundum aquæ fontanæ frigiditatē,
& ut libro secundo de Facultatibus alimentorum legimus, hoc olus, suc
ci est quàm alia omnia laudabilioris. Nam quum reliqua omnia sanguis
nem gignant paucissimum, ac prauis succi, lactuca non multum quidem ge
nerat, id tamen nec mali succi est, neq; omnino laudabilis. Porro dum es
sem iuuenis, uentriculusq; mihi infestaretur bile, lactuca qua ipsum refri
gerarem utebar: quum uero ad ætatem declinantem perueni, hoc ipsum o
lus fuit mihi contra uigilias auxilio, quæ senibus esse annexæ uidentur.
Habet itaq; lactuca succum quidem frigidum atq; humidum, minime ta
men prauum, quare nec concoctioni resistit, nec perinde ut reliqua olera,
uentrem cohibet sicuti neq; etiam prorritat.

DE GINGIDIO.

Græce, *γινγίδιον*: Latine, *gingidium*, *chærefolium*: Italice, *ce
resolio herba*: Gallice, *du cer fueil*: Germanice, *Herbelltraut*.

Enarratio 131.

Gingidium
chærefoliū
est.

RECTE mea sententia, Ruellius Gallus, & post illum Fuchsius, in suo
herbario, gingidium chærefolium esse, opinati sunt, quum reuera inter se
maxime conueniant, est igitur gingidium chærefolium, herbula, non diu
è Syria, & Cilicia in Italiam aduecta, & inde in alias regiones transpor
ta. quanquam ad Hispaniam nondum quod sciam peruenit, syluestri pa
stinacæ similis, tenuior, tamen, & amarior, & culinæ satis commoda, radi
ce sub albida, aliquantulū amaricante, floribus candidis, semine in siliquis
exiguis, oblongo, angusto, et acuminato, quæ ideo chærefoliū dicitur, quod
folijs luxuriat. Quod uero Hispani, herbulam hanc, in hortis suis hucusq;
satam nō habeant, id in causa mihi esse uideretur, quod coriandro uiridi ma
xime utantur, id ferculis quotidie infundendo, quod tamen uniuersa Ita
lia, & Germania, ac Gallia, respuunt, & tanquam noxiā herbā horrent,
cuius loco hanc amplexantur, chærefoliū dictam, quæ in uniuersum alia est,
ab ea quam Plinius chærefolium appellat. Huius porro uires, Galenus li

bro 2. de Facultatibus alimentorum, capite quinquagesimo quinto: & sexto libro, de Facultatibus simplicium medicamentorum, enarrat, dicens: Gingidium gustu amarum & astringens quum sit, temperie calidum frigidumq; uidetur: Secundum uero utramq; qualitatem, desiccatorium est, cetera porro, stomacho amicum existit.

Charesfolle
um Plinij
differt ab
hoc presen
ti.

DE SCANDICE.

Græce, ^{quod dicitur} Latine, *Scandix*.

Enarratio. 132.

SCANDICEM gingidio similem herbam, nobis diligentissimus uir Ioannes Falconerius Anglus, primo Ferrariæ indicauit, nec enim illam alijs nominibus appellari nouimus, qua de causa nomenclaturas alias non adiecimus.

Scandix.
Ioannes Fal-
conerius
Anglus.

DE CAUCALIDE.

Græce, ^{Kavkadis} Latine, *caucalis herba, daucus agrestis*: Hispanice, *queyones, ierua*: Italice, *pitrosello saluatico*: Germanice, *Rauch bibernell*.

Enarratio. 133.

ADEO caucalis herba, daucum refert, cum figura, tum foliorum incisa, & umbella, ut merito daucus syluestris à multis appelletur. Nascitur enim hæc ubiq; in aruis, folio inferiori petroselino simili: superiori uero, inciso, minuto, ut in sceniculo, cernitur, unde ab Italis, petroselinum agreste, herba ista dicta est. Præterea, huic similis folio & umbella alia est herba, caule hirsuto, cuius radices rotundæ, nucum magnitudine sunt: exterius nigrae, intus uero albæ, & esui aptæ, quas pueri in Hispania, frequentissime comedunt, & eas, eadem uoce, qua iuncum auelanam appellari diximus uocant, nusquam quàm in Hispania à me uisas: nec mirum, quum, ut ait Virgilius. Nec uero terræ ferre omnes omnia possunt. Ceterum de caucalide, ita prodit Galenus libro septimo, de Facultatibus simplicium medicamentorum, quidam daucum syluestrem nuncupant, est enim ei ad similes gustu simul ac uiribus, exalfacit enim ut ille & desiccet, tum urinam ciet, & muria ad repositionem conditur.

Caucalis
herba.

DE ERUCA.

Græce, ^{eruca} Latine, *eruca, salax eruca*: Hispanice, *arugua*: Italice, *rucola, rucheta*: Gallice, *de la roquette*: Germanice, *Weiß senff*.

Enarratio. 134.

Eruca.

ERVCA tam domestica quàm sylvestris communissima est herba, quæ plerunq; in acetarijs uenit, & ideo eruca dicitur, quia in gustu erodat: euzomos uero, quia iura commendet, detq; illis gratum saporem, Venærem enim eruca mouet, qua de causa, à poetis salax eruca appellatur: de qua Galenus libro secundo de Alimentorum facultatibus capite quinquagesimo tertio, ita inquit: hoc olus manifestissime calfacit, semencq; gignere creditur, & coeundi excitare appetitum, capiti etiam dolorem infert, præsertim si quis ipso solo uescatur. hætenus Galenus. Quibus, tu adde, modo quo eruca uescitur, calidus temperatura sit, quum si frigidus fuerit, tantum abest ut illi dolorem capitis inducet, ut potius magnum adducat iuuamẽ.

DE OCIMO.

Græce, ^{ὄκίμο} Latine, ocimum, basilicon regium, ocimum gariophyllatum: Hispanice, albahaca: Italice, basilico, basilico gentile: Gallice, du basilic: Germanice, Basilig.

Enarratio. 135.

Ocimum.

NON solum in hortis satum ocimum uidetur, sed passim ad fenestras figulinis uasis repositum, quod mulieres ob fragrantissimum quem habet odorem fouent, unde ocimum ab ^{ὄκω} uerbo quod est redoleo, deductum est. Reperitur enim gariophyllatum dictum suauioris odoris, sic dictum quod nescio quid gariophylli redoleat. proprie uero basilicon minutis folijs ornatum, acinos est, de quo tertio libro sermonem faciemus. Cæterum in ocimi uiribus multi dissident, Galenus tamen cui habenda fides est, sic de eo libro octauo, de Facul. simplicium medic. tradit: Ocimum ex secundo est ordine calfacientium, habet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur: cæterum foris illitum ad digerendum & concoquendum idoneum est. At Simeon Sethi, de eo ita quoq; iudicium suum fert, quum dicat, basilica ocima, olfacta, cor, & caput, iuuant, si aqua irrigantur humidiora fiunt, & somnum conciliant, semen eorum cardiacis affectibus succurrit, animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætiam mutat.

*Acinos
quid.**Simeon
Sethi.*

DE OROBANCHE.

Græce, ^{ὀροβάνχη} Latine, orobanche, erui angina: Hispanice, yerua uagua: Italice, herba lupa, coda di leone, herba tora, herba uacca: Gallice, teniam: Germanice, Sommerwurz.

Enarratio. 136.

NASCITVR orobanche inter legumina, hordeum & canabim, peda *Orobâche* lis altitudinis, cauliculus, & minoris, ad ruborem declinans, sine folijs, *cauliculus* hirsutus, pinguis, tener, asparagi modo crassus, flore subrutilo, ad album est. declinante in totum hypocyfii similis, nam radix illi, tenera, pollicaris crassitudinis est. Orobanche ex maleficio nomen traxit, quod uidelicet, legumina, præcipue orobum, inter quæ nasci diximus, strangulet, non illis, se circumligando, ut Theophrastus dixit, sed tantum inter ea nascendo, ut experientia indicat. Dicitur uero herba hæc, à nonnullis, herba tauri: ab alijs autem herba uaccæ, eo quod uacca quum eam comedit, illico ad taurum accedit, non minus quoq; cynomorion appellatur, quod canis genitale membrum referat, nam una parte crassa uidetur, alia uero subtilis. De qua ita Galenus libro octauo, de Facultatibus simplicium medicamentorum inquit, breuissime, siccæ frigidæq; temperaturæ est, in primo ordine.

DE TRAGOPOGONE.

Græce, *τραγοποιγον*: Latine, *tragopogon*, *barbula hirci*: Hispanice, *barba de cabron*, *yerua*, *nozellas*: Italice, *sassafrica*: Germanice, *Bocksbart*.

Enarratio 137:

EST dubio procul herba hæc similis omnino herbæ croci, præsertim *Tragopogon* illa flores purpureos emittens: nam altera luteos potius flores producit, *gon*. sed utriq; radix est parua, bulbosa, aliquantulum oblonga, auellanæ magnitudine, dulcis, esui apta, quam pueri in Hispania in campis eradicantes, à similitudine paruorum nucum, *nozellas* appellitant, & illarū esu maxime oblectantur. Dicitur enim herba hæc *barba hirci*, quia in calice, nescio quid hircinam barbam representet, quanquam *Hermolaus Barbarus* uir alioquin doctissimus, parum hoc animaduertit. *Hermolaus taxatur.*

DE ORNITHOGALO.

Græce, *ορνιθογαλον*: Latine, *ornithogalum*, *lac gallinaceum*: Hispanice, *leche de gallina* *yerua*: Italice, *latte de gallina*: Gallice, *churlos*: Germanice, *Klein erdtmus*.

Enarratio. 138.

SCATE NT uniuersi campi sceno referti, ornithogalo herba, Dioscoridis *picuræ* omnino respondente. Nec minus quoq; inter segetes reperi. *Ornithogalon.*

tur herba hæc, sine folijs caulem producens, tenerum, subtilem, tribus quatuorue agnatis, & ipsis etiam tenellis, ex quibus flores prodeunt primo aspectu albi, sed postea penitus introspecti, exterius herbaceo, intus uero tantum lacteo colore deprehenduntur: in medio quorum postea tanquam in pillula semen seruatur, pistrinæ accommodatum, quum id panibus tanquam melanthium iniiciant: Radices quoque huius herbæ dulces sunt, bulbosæ, in uictus usu quotidie uenientes, non minus ac castaneæ, quas rustici deficiente annona, non prætermittunt, samē, crudis & coctis propulsantes.

DE TVBERIBVS TERRAE.

Græce, *ἰσχυρὸν*: Latine, *tuber terræ*: Hispanice, *turmas de tierra*: Italice, *i tartufi*, *tarenfola*, *zunefta*: Gallice, *truffa*: Germanice, *Morchelen*.

Enarratio 139.

Tubera.

PARIT intra se tubera tellus, sine caule, sine folijs, alijsue agnatis, quæ pestimum & terrestrem præbent nutrimentum, & ut tradit Auicenna neruis & stomacho inimica sunt, qua de causa, consulto iure carniū pinguium tubera elixanda sunt, uel ut Platina libro de Obsonijs placet, uino locata subcineribus coquenda sunt, ac sale & pipere aspersa, adhuc calida in concuiuis, post esum carniū comedenda, Erumpit enim, ut obiter hoc dicamus, tubera tonitru, unde Aquinas poeta dixit: & facient lautas optata tonitrua coenas.

DE HORTENSI SMILACE.

Græce, *σμίλαξ ἡρτηνσίαι*: Latine, *smilax hortensis*, *phaselus*: Hispanice, *feyones*: Italice, *fagioli*, *fafeli*: Gallice, *phastole*: Germanice, *Faselen* / *Welsch bonen*.

Enarratio. 140.

Phaselus.

ADEO clare phaselus uulgatissimum legumen à Dioscoride in præsentibus describitur, ut non multis opus sit comprobationibus. Nam renum figura legumen hoc cernitur, aliquando rubrum, aliquando uero album, non nunquam quoque nigro colore punctum. De quibus omnibus hic Dioscorides simul agit, non uero, ut quidam putat, de uno tantum genere, pluribus uarietate coloribus, quod hodie, Italia phaselum Turcicum appellat, ut capite centesimo primo, abunde diximus. cæterum coquantur hodie in Italia pro cibo, teneræ ac uirides cum semine phaseli siliquæ, ueluti quoque olim fieri Dioscorides meminit. Cæterum, flatuosum nutrimentum phaselus gignit, nec omnino malum.

DE MEDICA HERBA:

*Græce, μανδύρι. Latine, medica herba: Hispanice, alfalse, er-
uaye.*

Enarratio. 141.

HÆC non ubiq; prouenit herba: at in regno Valentino apud Hispanos, abundantissime crescit, ubi quoq; illius serendæ diligens, pro saginandi iumentis cura habetur, quam Arabica uoce, alfalse, uel alfasafat appellare solent, in Gallia quoq; eam nasci Ruellius est author, ubi trifolium magnum, aut potius Burgundiæ trifolium appellari tradit. Dicitur tamē herba ista Medica, quod ex Media, in Italiam olim adducta fuerit, ubi quoq; magna diligentia, pro iumentorum pabulo serbatur, sed nunc quod nouerim, uniuersa Italia ea caret.

*Alfalse, Me-
dica herba.*

DE APHACE.

*Græce, ἀφάκη: Latine, aphace, syluestris uitia: Germanice,
Feldwicken.*

Enarratio 142.

NASCITVR in pratis & prope sepes aphace herba, caule quadrato, folio lentis, aut campestris eruilæ, flore subrubro, sed postea siliculas quasdam emittit paruas, in quibus semen, ad speciei conseruationem recondit. Nam aphaca, apud Theophrastum longe alia est herba, utpote cichoreæ altera species, quam dentem leonis, aut taraxacum, uel altarraxacum appellari diximus Porro Fuchsius in præsentem errat, quum aphacen, os mundi, herbam esse dixerit, quum proculdubio, os mundi, folia maiora habeat, filicis modo alata, herba in altum crescens, & ea de causa, à multis spectaculi gratia in hortis sata habetur: Hodie uero aphace, in Hispania non feritur, quia ubiq; & in omnibus campis, præcipuè scæno refertis sua sponte nascatur, ut audio tamen, in nonnullis Italiæ locis, illius, non minus ac alterius cuiusq; leguminis cura serendi habetur, de qua Galenus libro 6. de Faculta. simpl. medic. ita inquit: Aphace astringit, editurq; ut ipsa lenticula, ægrius tamen concoquitur: Cæterum ualentius desiccatur, & moderati caloris est, cætera uero legito lib. 1. de Facultatibus alimentorum cap. 36.

*Aphace
herba.*

*Aphaca est
diuina spe-
cies.*

*Fuchsius
errat.*

DE PORRO CAPITATO.

*Græce, πρῶτον κεφάλαιον: Latine, porrum capitatum: Hispanice,
puerros: Italice, porri: Gallice, poureaux: Germanice,
Lauch/ Schnitlauch/ & bysplauch.*

Enarratio 143.

*Praſum
porri eſt.
Praſum
marrubii.*

P R A S V M, porrum eſt, praſium uero marrubium, cuius inaduertentia Plinius quandoque lapſus fuit. Agit igitur Dioſcorides de porro capitato, non quidem quod ab alijs communioribus radices habentibus longas, differat: ſed potius, quia olim in iſto capitato, maior ſuauiſſas & teneritudo quam in ceteris, percipiebatur. Parabatur autem porrum capitatum, id eſt, capituli latioris, utpote cepe modo incrementum habens ſequenti modo: quum enim tranſplantabatur, folia à radicibus auferbantur, ac ſubtus parum tegulæ, aut cuiuſuis alterius teſtæ ponebatur, ne porri radix in altum creſceret, ſed magis cepe modo lata fieret, de quibus, & cepis, ac alijs, Galenus libro ſecundo de Alimentorum facultatibus capite ultimo ſermonem fecit, cum dicit: corpus enim calefacit, & craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosque incidit, bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia ſpoliatur, quanquam nec ſic quidem uim perdit extenuandi. At Simeon Sethi, porrum calidum & ſiccum in ſecundo ordine conſtituit, dicens quoque, urinam cit, & mali ſucci eſt, aſidue comestum uisus hebetudinem efficit, difficilia inuehit ſomnia, & ſtomacho nocet, genitale ſemen calefacit, & capituli dolores excitar, iecur, renes, & ueſicam ledit, confert ad hæmorrhoidas, bis uero aqua coctum & aceto, & garo & oleo, cum inoquoque conditum, ſalubre eſt, ijs qui frigidus ſunt ſtomacho.

DE AMPELOPRASO.

Græce, ἀμπελοπρασον. Latine, ampelopraſum, uinearum porrum, agreſte porrum: Hispanice, ayos de las uinhas, puerros de las uinhas: Italice, porro ſaluatico, porrandelo: Gallice, por eau ſauuagez. Germanice, Wildlauch.

Enarratio 144.

*Porrum ui
ſcatum.*

DICITVR ampelopraſum, quod in uinetis frequentiffime naſcatur, quo ruſtici alijs loco ueſcuntur. Duram enim ſubſtantiam ampelopraſum habet, & acurum ex ſe ſpirat odorem. De quo Galenus libro ſexto de Facultatibus ſimplicium medicamentorum, ita inquit, ampelopraſon, ſi inter alium & praſon, hoc eſt, porrum, medium quiddam concipias, facultatem ampelopraſi inueneris. Eſt enim agreſte ut ſic dicam porrum, quamobrem & acrius eo & ſiccus eſt, ſicut agreſtia omnia reliqua horteniſibus, ac proinde ſtomacho quam illud nocentius, ſed & craſſos & lentos humores potentius incidit, ualentiusque inſarcta organa obſtructione liberat, hac quoque ratione, urinas ſæpe prouocauit, ubi à craſſis & lentis retinebantur humores.

ribus, adeo uero est calidum, ut illitum cataplasmatís modo exulceret. Dicitur autem est antea, quod quæ eum in modum sunt calida, extremi sine ordinis. Hæc Galenus: in quorum uerborum primordio, animaduertendum duximus, quod Galenus, ampeloprasum uiribus constituit inter allium & porrū, quum tamen hæc potius scorodopraso, hoc est allio porro, quæ ampelopraso, uineto porro, conueniāt: quæ quoque Gal. lib. 8. eiusdem citati uoluminis confirmauit, quū dixerit scorodoprason, sicut gustu & odore mediam scorodi, hoc est allij, & prasi id est porri, qualitatē possidet: ita & uiribus, unde prima illa uerba, capitis ampeloprafi, addita superesse pro firmo crediderim.

DE CEPA.

Græce, *κεφαλον*: Latine, *cepa*, *cepe*: Hispanice, *cebolhas*: Italice, *cipolle*: Gallice, *oignon*: Germanice, *Zwibel*.

Enarratio. 145.

CEPA lachrymosum olus, ubique uulgatissima est, cuius dulcis & acris ac media, ueluti rubra & alba reperitur, quæ quoque inter bulbos reponitur, imo Celsus omnia capitata olera, uel quorum radices in uictum ueniunt, inter bulbos reponit, ut capite descilla quoque meminimus. Ex quarto enim ordine exalfacientium cepa est, ut tradit Galenus, libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, de quo certe haud admirari non possum, quum cepam in quarto colloset gradu: scillam uero medicamen uenensum in secundo tantum. Ceterum, cepa ut Simconi Sethi placet, lotium cit, & semen genitale gignit, cibi appetentiam excitat, capitis dolores facit, & stomacho officit, rationem etiam ut aliqui ferunt iaculat: si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tussēs, hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inunctum, alphas extergit, etsi autem crassarum partium substantiam habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat, uentriculum uero inflat, si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE ALLIO.

Græce, *σκόροδος*: Latine, *allium*, *scorodon*, *rusticorum theriaca*: Hispanice, *ayos*: Italice, *aglio*: Gallice, *ail*, *ou aux*: Germanice, *Knoblauch*.

Enarratio 146.

SCORODON quasi *σκόρον* id est rudērosam, quod aspere supra modum redoleat, dictum puto, & allium, quod exiliendo crescat, honestum

ac gratum rusticæ plebi obsonium est, adeo ut à Columella libro secundo, inter hortorum delicias numeretur, & à Galeno rusticorum theriaca, siue rusticorum antidotum appelletur, quòd ad allium tanquam ad sacrum antidotum & theriacam, quum male sint affecti, concurrant: cuius à Dioscoride in præsentis duo describuntur genera, Hortense siue domesticum: alterum uero syluestre quod Græci ophioscorodon, id est anguinum allium uocant, sua sponte in aruis crescens, folio prælongo, tereti, intus concauo, iuncæam speciem repræsentante, radice uero domestico non absimili. Tertium autem genus, præter hæc duo citata comperitur, urfinum dictum, in nemoribus nascens, & nunc hortis Italiæ familiare factum, folio persimili lilio conuallis, flore multiplici, albo, odorem allij respirante, radice uero tenui. Cæterum an allium pestilenti morbo conueniat, & in eo tuto dari possit, dubium est: cui quæsito facile respondemus, quòd in præseruatione pestis, allijs uti, optimum est consilium, quanquam Abinzoarem oppositum asseuerantem uideamus: sed reuera, allium ueneno aduersari, & optimum esse antidotum, non solum comestum pro pestis præseruatione, sed etiam ut ex eo conficiatur rubicans emplastrum in bubone pestifero certum est. Verum allium in curatione morsus uiperæ multum ualere, omnes tradunt, & nos ipsi experientia comprobatum habemus: quo fit, Auicenna Fensæta, quarti libri, capite trigessimotertio, quo de uiperæ morsus cura agit, emendandus ueniat, quum loco alliorum, Interpretes somnum ineptissime interpretatus est. Vocum forsan Arabicarum affinitate deceptus: Nam tauri Arabes allia uocant, naumi uero somnum. Quum igitur Auicenna dicat, quod affectus uiperæ morsu, utatur si possibile est, allijs & uini multitudine in potu, quum omnem excedat curationem, medicam hoc interpretes, non alliorum & uini multitudine, utendum dixit, sed potius somni & uini quantitate: qui sane error uitæ humanæ periculosissimus est. Proinde Auicenna in eo loco ut diximus, emendandus est. Allium auctore Galeno libro octauo de Facultatibus simplicium medicamentorum, desiccatur & exsiccatur quarto excessu. Porro, ophioscorodon, agreste allium est, domestico ualentius, cetera reliqua agrestia omnia. Sed hæc de scorodo sunt dicta: nam scordion herba, longe alia res est, de qua suo loco plura dicturi sumus.

DE SCORODOPRASO.

Græce, *ονοπόδον πορρο*: Latine, allium porrum, allium Turcicum, allium Thurcarum: Italice, *aglio de Turchi*: Germanice, *Seldenoblauch*.

*Anguinum
allium.*

*Urfinum
allium.*

*Allium an
in peste con-
ueniat.*

*Allium in
uiperæ
morsu in-
uamen.
Auicenna
ab errore
uendicatur.*

*Scordion
herba.*

Enarratio 147.

SCORODOPRASON herba, à natura producta est, non uero ab holito = *Decipitur*
 re ex allio & porro composita, ut Marcellus Virgilius putat. Nascitur in *Marcellus*
 aruis folijs porri, quæ & in hortis iam hodie spectaculi gratia cernitur, & *Virgilius.*
 illam Turcicum alliū uel Turcarum porrum appellant, alliij & porri uires
 possidens, ut de eo testatur Galenus loco superius citato dicens: Scorodo
 prason, sicut gustu & odore mediā scorodī hoc est alliij, & praesid est por
 ri, qualitatem possidet, ita & uiribus.

DE SINAPI.

Græce, *σινάπι*: Latine, *sinapis, snapi, napi, semen sinapis*: Hi
 spanice, *mostarda, mostaza*: Italice, *senape*: Gallice, *seneue*:
 Germanice, *Zam oder garten senff*.

Enarratio 148.

SINAPIS ut Athenæo placet, hic dicitur quod olfactu suo luminibus *Sinapis*
 officiat, cuius duo habentur genera. Alterum, caulem habens hirsutum,
 longum, ramosum, folia rapi, minora tamen & asperiora, flores luteos, si
 liquas rotundas ac hirsutas, plenas semine paruo, minuto, & candicante.
 Alterum uero hirsuto quoq; caule præditum est, minore tamen, folijs eru
 cæ, sed maioribus & latioribus, ac laciniatis, floribus albicantibus, cru
 cisq; effigiem referentibus, siliquis teretibus, & oblongis, semine pullo ru
 fescente uel refertis. Cæterum, ex sinapi, adiecta panis medulla & aceto, con
 ditum paratur, pro bubula potissimum & duris piscibus comedendis, ac
 commodatum, non minus quoq; ex musto rubro & sinapi, apud Gallos
 frequentissime quoq; concinnatur, ueluti expomis sinape, cinnamomo &
 melle, est enim sinapis semen calidum & siccum quarto ordine, ex quo *Sinapis te*
 pismus ad exulcerationem paratur, ut Galenus ex mente Archigenis li
 bris de Locis affectis meminit, oleum porro ex eo confectum in officinis *peratura.*
 proficit.

DE NASTVRTIO.

Græce, *νάστιον*: Latine, *nasturtium, cardamum, cynocardas*
ium: Hispanice, *nasturcyos, malpica*: Italice, *agreto*: Gallice,
du cresson, alenois, du nastort: Germanice, *Garten kressen*.

Enarratio 149.

NASTVRTIUM appellatum est, à naribus torquendis, quod odo = *Nasturtium.*
 re & seminis acrimonia sternutamēta prouocet, cuius genera sunt duo, syl
 mm ij

*Nasturtiū
uenerem in
citat.
Plinius er-
rat.*

uestre & domesticum: de syluestri paulo antea diximus libro primo, capite de hiberide siue uicetoxico: nunc autem de fatiuo, siue domestico sermo habetur, quod egregie inter olera prouenit, & Venerem stimulat, quamquam Plinius libro uigesimo, capite decimotertio, illud eam inhibere contendat, non absq; errore tamen, ut experientia quotidiana docet. De quo Galenus lib. septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita prodit: Nasturtij semen, adurentis facultatis est particeps, ueluti napy. proinde omnia quæ rubrificationem postulant, eo excalfaciunt: miscetur quoq; remedijs quæ exhibentur asthmaticis, tanquam ualenter crassos succos incidere ualeat: porro & herba arefacta semini similem facultatem sortitur: nam quæ humida est, & uiridis, multis numeris inferiorem.

DE THLASPI.

Græce, *θλάσπι*. Latine, *thlaspi, capsella, scandulaceum, sinapi rusticum, nasturtium tectorum*: Hispanice, *Lusitanice, panique so de flor blanco yerua*: Gallice, *seneue sauluaige*: Germanice, *Besem traunt*.

Enarratio 150.

Thlaspis.

TANTA est thlaspis herbae similitudo, cum ea quam officinae bursam pastoris appellant, ut nonnulli herbariorum, eam quoq; bursam pastoris nominauerint: At reuera inter se multum differunt, quum folia in thlaspi de diuisa in sumitate esse uidemus, crassa, stricta, longitudinis digitalis, saeporis acuti, non insuauis. Vnde fit, quod pueri Hispani illis uescentes, panem & caseum, herbam istam appellant: accedunt ijs, quod flores thlaspis, albi semper sunt: in bursa uero pastoris, plerumq; lutei conspiciuntur. Semen quoq; in thlaspi, rubrum acutum, & latum percipimus, ut eas inter se, ut uiribus, ita & figura differentes dicamus. De qua Galenus lib. 6. de Facultatibus simplicium medicamentorum ita tradit: Semen eius facultatem acrem sortitur, adeo ut internos abscessus potum disrumpat, menses ciet, et foetum enecat, per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest, euacuatq; superne & inferne bilem oxybaphi mensura epotum. Verum, herba bursa pastoris dicta, frigida & sicca cum quadam stypticitate est, cuius succus recens extractus, uulnera recentia glutinat, & aceto mixtus, inflammationes & erysipelata sanat. Nam ex ea, & plantagine, parata in aqua piuuiali decoctio, cum bolo Armeno, dysentericis et hemoptoicis, id est sanguinem e pectore screantibus, medetur. Demum, herba ista pro

*Bursa pasto-
ris herba.*

sistendo quocunq; sanguine fluente, accommodata est, & merito uulnera-
ria dicta.

DE ARABIDE.

Græce, *αράβη*: Latine, *arabis, drabe, Orientale nasturtium,*
Babylonium nasturtium, cuminum syluestre.

Enarratio. 151.

HANC & si Ruellius in Gallia nasci, præsertim in locis nuper cultis, *Arabie.*
eamq; cuminum syluestre à uulgo appellari tradat, hucusq; tamen nunquã
gam uidere potui. Proinde, crederem herbam hanc, potius apud Cappa-
doces particularem esse, cuius semine frequentissime in cibarijs utuntur,
quàm uel in Hispania, uel Italia nasci.

DE ERYSIMO.

Græce, *ῥήσινθος*: Latine, *irion, rapistrum, syluestre sinapi:*
Hispanice, rinchaon: Gallice, uelar, ou de la tortelle: Germanice,
Sederich/ & wilber senff.

Enarratio. 152.

DIOSCORIDIS erysimon, siue irio, multum ab eo quod Theophras-
tus describit, differt, quum erysimon hoc Dioscoridis, herba passim in ru-
deribus, & fossis nascens sit, folio syluestri cruceæ persimili, flore luteo, cau-
le ramoso, lento, frangenti, contumaci: nam floris loco, filiquæ corniculo-
rum figura prodeunt, in quibus semen minutum, sinapi uel nasturtio simile
includitur: de quo Galenus loquitur libro sexto de Facultatibus simplicium
um medicamentorum, & Plinius libro 22. capite ultimo. Nam Theophras-
ti erysimon frugum genus quoddam est, hordeo uel speltæ per quàm si-
mile, de quo Plinius, libro decimo octauo, capite septimo, & decimo locum
tus fuit, & Galenus, primo de Facultatibus alimentorum libro, ubi sesa-
mo, irionis semen simile fecit. Quod uero frugis genus hoc hodie sit, du-
bitatur, quum Ruellius, tritici quoddam genus, ab Italis frumentorum
dictum, esse credat, mea tamen sententia non sine errore, quum irionis fo-
lia, interdum uirent, ut refert Theophrastus, à iumentis non edantur, quum
tamen folia huius frumentoni auidissime, ab illis comedantur, nec ullam
cum sesamo contrahit similitudinem, ut facile Ruellius conuincatur, quod
Theophrasti erysimon tritici genus dictum non sit.

Erysimon
Theophrasti frugum
genus est.

Ruellius er
rat.

DE PIPERE.

Græce, *πικρία*: Latine, *piper*: Hispanice, *pimentis*: Italice, *pepe*: Gallice, *pepre*: Germanice, *Pfeffer*.

Enarratio. 155.

Piper.

NASCITVR piper apud Indos, eo modo quo apud nos hedera, sic enim quoq; piperis planta parietibus et arboribus heret, circumuoluiturq; folio mali cotonei, sed rotundiore, quanquam piper quoq; in planta folia uitis ferente, nasci à nonnullis uisum est, & hodie Venetijs in nonnullis hortis conspicitur. Nascitur enim prius piper, affixum ramulo, tanquam uerruca carni, sed postea, pediculis tanquam hedere bacca pendet. Virides namq; piperis racemos, aceto seruatos, ex India, ad nos Amici transeuerunt: ex quibus exacte conscij sumus, quod piper eo modo dicto crescat, nascaturue, sed quum ad maturitatem peruenit, colligitur, & in storeis ad torridum Solem ponitur, ubi eo modo quo nos corrugatum uidemus efficitur. Interdum autem granum hoc omphax, ac immaturum est, albuma piper appellatur, ita ut piper nigrum, et album eiusdem sit arboris fructus, nec in alio differant, quam maiori uel minori maturatione. An uero piper album, nigro calidius sit, uel è contrario, uariant Authores. Nam Dioscorides, nigrum calidius, ac maiori acrimonia præditum, gratiusq; cibus esse testatur: Galenus uero, libro octauo Simplicium, contrarium contendit, utcumq; tamen sit, uterq; errat, quia piper longum eiusdem arboris, fructum esse credant, quum reuera, piper longum, alterius arboris fructus sit, qui ex insula Somatra, Taprobana dicta adfertur, ualenter enim omnia hæc tria piperis genera calfaciunt, tum desiccant, & ut quarto libro de Sanitate tuenda refert, piper longum, flatuosi spiritus crassitudinem soluit, & quæ in præcordijs pigra cessant, ad uentrem inferiorem depellit, & concoctioni ciborum subuenit, & subdit: Si huius copia non est, utiq; albo utendum, quippe quod supra duo reliqua genera uentrem roborat: Sin hoc nõ adest, optimum nigrum petendum est: id uero fuerit, quod pondere præcellit. Paratur enim ex omnibus compositum, diatrion pipereon dictum. Ceterum quum de pipere locuti simus, non ab re quoq; fuerit, de caryophyllo præstantissimo aromate, uerbum facere, quum culinæ multum deseruiat, tamen si eo antiquitas pro odoramento, referente Plinio, tantum urebatur. Est igitur caryophyllon fescucarius quidam flos cuiusdam arboris apud Indos nascentis, buxo, tum figura, trunco & folio perfimilis: falluntur qui caryophyllo folium nucis, aut cinnamomi inesse autumant, quum

Piperis genus quod calidius sit.

Galenus errat.

Dioscori errat.

Piper longum.

Diatrion pipereon. Caryophyllum.

reuera, arbor caryophyllorum, buxi folio uestiatur: unde Paulus Aegineta, libro septimo sug medicinae recte hoc animaduertens dixit: Caryophyllon, quasi dicas, nucifolium non eam habet substantiam, quae nomine praetenditur: sed ex India, ueluti flores cuiusdam arboris festucacei, et nigri sunt, longitudine pollicari, propemodum odorati, acres, subamari, calidi & sicci in tertio ordine, qui multiplicis usus sunt, tum in faciei medicamentis, tum in alijs. Apud Galenum tamen, nusquam quod meminerim, de illis mentio facta est, quanquam Serapio, cap. 307. Galenum citet, et paulo post dicat: Paulus quidem dixit sicut Galenus de litera ad literam, unde significatur, quod ea ab eo transtulit, & subdit: confert enim stomacho caryophyllon, & epati, & confortat cor, uentrem constringit, & cibum coquoquit, pondere uero quatuor scryptulorum cum lacte, ieiuno stomacho, potentiam ueneream corroborat. Iis carpesium proximum est, quod cubeba officinis dicitur, ut libro primo meminimus, & Actuarius confirmat, non enim carpesium, zedoaria siue zuru. abet Arabum est, ut Mathiolus augurat, quum potius, ut dicimus carpesium cubeba sit, de quo Galenus libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita inquit: Carpesium simile est ualerianae, tum gustu, tum facultate, sed plus habet tenuitatis, proinde magis ea uiscerum obstructions extergit, urinam mouet, renescq; calculis degrauiatos expurgat.

Carpesium cubeba est.

DE ZINGIBERE.

Graece, ζινγίβερις: Latine, zingiber: Hispanice, gengiure: Italice, gengero: Gallice, zengenbri: Germanice, Imber.

Enarratio 154.

ITA enim apud Indos zingiber seritur, quo apud nos allia, imo zingiber, cannarum & ueluti alliorum folia emittit, quibus in iusculis & coquinario usu, ac acetario, Indiani, ueluti nos alliorum folijs, utuntur: aduehitur porro zingiber ex insula Cananoris, Radix alba nodosa, multidiuisa, odorata, saporis acuti, quae ne euanescat, ac uermibus corrodat, terra quadam rubra aqua dissoluta, inficitur, ac sic infectam, rubrum zingiber appellant. Affertur enim ex India saccharo conditum, senibus, & pituitosis, ac frigidis, et male concoquentibus stomachis accommodatum, quanquam Venetijs & uarijs alijs locis, siccum zingiber lixiuio emollitum prius, saccharo quoq; paratur, non adeo tamē bonum, ut ex India aduectum. De zingiberis uero uiribus, ita meminit Gale. lib. 6. de Fac. simpl. med. zingiberis radix excalfacit, sed nō primo statim o cursu, ueluti piper: unde sane &

Zingiber.

minus esse subtilium partium quàm piper, existimanda: Etenim illaborata
 tam quandam, & crassam retinere in se uidetur humiditatem, quemadmo-
 dum piper longum, quare diutius perseuerat quæ proficiscitur à zingibe-
 re, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Porro ubi to-
 tum corpus celerrime calfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ
 & celerrime à caloris nostri contactu incallescant, & promptissime unde
 quacq; ferantur. Verum ubi partem quamuis refrigeratam recalfacere stu-
 demus, contrà agendum, nimirum quæ tarde calefcentia, plurimo tempo-
 re perdurent, ea præbendo. Cæterum, licet zingiber & piper longum, hac
 prædicta ratione à nigro pipere differant, non magna tamē est differentia.
 At nasturtium, napy, tapfia, & agrestium columbarum sterces, maiori tē-
 pore perfecte accenduntur, & plurimo tempore perdurant. Cæterū zingib-
 eri aroma aliud simile uidetur, quod zedoariam: Arabes uero, zurum-
 bet uocant, à Græcis ut dixi, prætermissum: quia carpesium cubeba est, nō
 uero zedoaria, de qua Serapio, capite centesimo sexagesimo nono, ita in-
 quit: zurumbet, id est zedoaria, calidum & siccum, in secundo gradu est,
 impinguat conueniente obesitate, & aufert uentositates, & de eius proprie-
 tate est, alliorum, ceparum, & uini, tetrum odorem auferre, item morsui ue-
 nenosorum animantium opitulatur, et crassas uentositates resoluit, ac uen-
 trem constringit: quibus adde apostemata quæ sunt in matrice resoluit, uo-
 mitum retinet, & colicam affectionem curat.

Zedoaria.
 Zurūbet.

DE HYDROPIPERE.

Græce, ὑδροπικρον: Latine, hydropiper, persicaria non macu-
 lata: Hispanice, hierua pexiguera sin manchas: Italice, herba
 persicaria: Gallice, herba persicaria: Germanice, Mucken-
 kraut/Wasserpfeffer.

Enarratio 155:

Hydropi-
 per: HYDR O piper siue aquaticum piper, ut paucis dicamus, persicaria her-
 ba absq; literulis est, sic dicta, quia folia persicæ arboris similia habet: Nam
 absq; literulis siue maculis aut notis dicitur, ad differentiam alterius, ma-
 culis insignitæ. Est igitur herba hæc persicaria immaculata dicta, sapore a-
 cuta, acinosum semen, & acutum quoq; habens, aquis in locis plerunq;
 nascens, in uniuersum descriptioni hydropiperis respondens, ut merito
 affirmare debeamus, persicariam officinarum absq; notis, Græcorum hy-
 dropiper esse. Vnde mirari satis non possum Ruellium uirum alioqui do-

Persicaria
 immacula-
 ta.

ctissimū, qui tam intentate scriptum reliquerit, quòd eupatorium com- *Ruellius er*
 mune officinarum, canabis folia habens, hydropiper sit, quum tantum re *rat.*
 uera inter se differant, quantum beta à portulaca. Ceterum siliquastrum uel *Siliquastrū*
 piperitis à Plinio descripta, libro 20. capite 17. ea est herba, cuius mentio-
 nem libro 1. cap. de Cardamomo fecimus, quæ pyramidales siliquas, cor-
 dis modo, profert, unde siliquastrū nomen meruit, & piper Hispanum siue
 piper Indianum appellant. Auicenna uero zingiber caninum appellare ul-
 detur, cuius siliquæ maturæ rubræ coralli modo lucentes sunt, tanti seruo-
 ris & acuminis, ut piper excedere, ac sapore superare uideantur. Nam pipe-
 ritis, uulgaris herba, ut diximus, alia res est. De hydropipere uero persica-
 ria dicta, loquitur Galenus libro 8. de Facultatibus simplicium medica-
 mentorū dicens: hydropiperi à locis in quibus nascitur, & à similitudine
 quæ illi cum pipere in gustu est, nomen sortitum est. Cæterum, non usq̃
 adeo calidum est quam piper, attamen herba ipsa etiamnum uiridis, cata-
 plasmatis in modum imposita sugillata & tumores induratos digerit.

DE PTARMICE.

Græce, πταρμική: Latine, sternutamentaria, syluestre pyrethrū:
Hispanice, pelitre saluatico: Hetrusce, la herba de le scope: Gal-
lice, agreste pyretro: Germanice, Wilderbertram.

Enarratio 156.

ΠΤΑΡΜΟΝ, Latini sternutamentum uertunt, unde ptarmice, quia ster *Sternuta-*
 nutamentum iterare faciat, nomen habet, herba pyrethro non absimilis, *mentaria*
 tum folio, flore, & saporis acutie, uellicat enim linguam pyrethri modo, *herba.*
 quanquam mitius, flores porro, anthemidis siue camomille, rotundi in hu-
 ius herbæ summitate apparent, qui acri suo odore, nares ferientes sternu-
 tamentum irritant, & ut tradit Galenus libro octauo citato, præterdicta,
 sugillata & cæteras ecchymoses digerit: Viridis porro calfacit, secundo or-
 dine, tertio autem siccatur.

DE STRVTHIO.

Græce, στρυθιον: Latine, radícula, lanaria, saponaria, herba
fullonum: Arabice, condisi: Hispanice, yerua xabonera: Italis
ce, herba lanaria: Gallice, le herbe à fulon: Germanice, Seyf-
sentkraut/ Speichelkraut.

Enarratio. 157.

*Struthion
condisi est,
Saponaria
dicta her-
ba.*

STRUTHION, siue radícula, aut fullonum herba, Arabum condisi est, quam nostri saponariam appellant, cuius species duæ hodie uisuntur, altera parua, flores lanosos producens, humi sparsa, & ea de causa, à Græcis, *καυαίηπιον*, appellata, quæ aqua manibus fricata, ex se spumam emittit, qualem à sapone oriri uidemus, Hispanis admodum familiaris, sub nomine saponariæ. Altera uero ab herbarijs hodie indicatur lanaria herba, siue saponaria, hortis familiarissima, clymeni folia habens, caulem uero rotundum, nodosum, non uero fabaceum, ut in clymeno conspicitur, quæ dubio procul, multum ab ea quam Plinius, libro decimonono, capite tertio describit, abest, utriusque tamen radix, pro sternutamento euocando, in usum trahitur. De qua Galenus libro octauo citati uoluminis dixit: Radix eius est acris, calida, siccaque temperamento, ex quarto propemodum ordine excalfacientium, sed & abstergit, & irritat, proinde & sternutationem prouocat. Cæterum, unde herba ista, struthion, sit dicta, non satis constat, nisi forte à foliorum ordine, quæ quod antenus auium alas imitantur, nam Græcorum struthon, siue struthion, Romanis passer est. Sed quæ de struthio loquor, in mentem uenit herba quædam, apud Lusitanos, non nisi in muris patriæ meæ Castellæ Albi, & Nisifæ, oppidi circumuicini, nascens, quæ dubio procul, tanquam naturæ miraculum adduci potest. Est enim herba hæc, in muris, uastissimis lapidibus constructis, illis, nascens, nec aliter quàm inter utrunque lapidem crescens, caule bicubitali, & ampliori, lanuginosi, folio parietariæ, resinoso, florem uero si spectes, passerulum, aut auiculam albissimam, lanugine quadam uestitam dices, ut in de nostri, herbam istam non nisi passerulorum, aut auicularum herbam appellant, floret autem ueris tempore, ac in hyeme emarcescit, postea uero, uerno tempore repullulat. Nec enim alibi, quàm in ijs duobus citatis locis, herbam hanc unquam mihi uidere contigit. Nullius præterea ut hæc dicamus, odoris flos hic est, imò tota ipsa herba ad nullos usus medicos seruabatur: Olim uero causam huius floris inuestigans, non aliam inueni, quàm quod struthij, passeris dicti, inter illos magnæ molis lapides, nidificant, ex quibus semen efaculatum herbæ radicem attingere, ac eam inficere, erat possibile, adeo ut inde, & cælo fauente: flos ille auiculæ modo effigiatus euaserit.

*Herba pas-
serulorū.*

DE CYCLAMINE.

Græce, *κυκλάμιον*: Latine, cyclamen, cyclaminus, rapum, umbilicus terræ, arthanita, panis porcinus, bothomarien: Hispanis

nice, pan de puerco hierua: *Italice*, pan porcino, ciclamine: *Gallice*, pain de porceau: *Germanice*, Erdwurtz/oder apffel/Schwein oder sewbrot.

Enarratio 158.

DICITVR cyclaminus, panis porcinus, quia à porcis auidissime eius radix tuberosa manditur. Nota enim herba est, & à seplasiarijs in continuo usu habita, cuius uires Galenus inuestigans ita libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum tradit: Abstergit, incidit, ora uenarum aperit, attrahit, & digerit, succus eius hæmorrhoidas reserat, uio- lenterq; ad secessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata, strumas, aliasq; durities digerentibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc per nares expurgat, adeo uehemens eius facultas fit, ut abdomine illito, subducatur aluum, & fœtum perimat. *Cyclamio nus.*

Tota autem radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa uehemens satis. Nā & menses siue epota, siue apposita, euocat & aurigini prodest. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo, cutem derergit, ac tum alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curat, necnon auxilio est lieni indurato. Mæue uero, calidam & siccam in tertio ordine hanc collocat herbam. *Cyclamen herba calida & sicca in tertio ordine est.*

DE ALTERA CYCLAMINO.

Græce, *αυρακιον* & *ιριπα*: *Latine*, altera cyclaminus, alterum cyclamen, cyssanthon.

Enarratio. 159.

QV AE nam herba hæc, secunda cyclaminus fit, non satis constat. Nam Ruellius herbam quandam, ab Italis tamaro dictam, pro ea indicare solent, quam quoq; sigillum Mariæ appellari, ob id quod ab Arabibus bothomariem dicebatur, contendebar: sed reuera Ruellius fallitur, quia Arabes, primam cyclaminum, bothomariem appellant, non uero secundam hanc: item, quia herba ab eo delineata, magis uitis nigræ descriptioni, quã huic respondere uideatur ut suo dicemus loco. Porro Mathiolus Senensis, hanc secundam cyclaminum à se inspectam affirmat, radice parua, auelanæ persimili, quam hucusq; nos nunquam uidere potuimus. *Secunda cyclaminus.*

DE DRACUNCULO MAIORI.

Græce, *δρακοντιον* *μυρρινη*: *Latine*, dracunculus maior, drvcons
nn ij

tum magnum, collum draconis, colubrina, serpentaria, uiperis
 na: Hispanice, la terragontia maior, yerua culebrera maior:
 Italice, dragontea maggiore: Gallice, serpentine: Germanice,
 Schlangen kraut.

Enarratio. 160.

Dracuncu
 li uarie spe
 cies.

VARIAS esse dracunculi species, testatur Plinius libro uigesimo quar
 to, capite decimo sexto, ubi ita inquit: Id autem quod Græci dracontion uo
 cant, triplici effigie mihi demonstratum est, folijs betæ, non sine thyrso, flo
 re purpureo, hoc est simile aro: Alij radice longa, ueluti signata articulosaq;
 monstrauere, tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui contra
 serpentium ictus, iubentes: Tertia demonstrata fuit, folio maiore quam
 cornus, radice harundinea totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot
 haberet annos, totidemq; esse folia. Libro quoq; uigesimo quinto capite
 secundo. In Lusitania, inquit, cognoui in agro hospitis, nuper ibi reper
 tum dracunculum, appellatum caulem pollicari crassitudine, uersicolori
 bus uiperarum maculis, quam ferebant contra omnium morsus esse re
 medium. Alius est, quem nos in priori uolumine, eiusdem nominis dixi
 mus, sed huic alia figura, aliudq; miraculum, exeuntis è terra ad primas ser
 pentium uernationes bipedali fere altitudine, & cætera. Ex hac igitur mul
 tiplici dracunculi differentia, satis clare patet, quam perperam dicant n̄, qui
 caput sequens Dioscoridi superadditum esse contendunt, quum dracuncu
 lus maior in multis crescat prouincijs, longe à minori differens. Nā apud
 Flandros & Gallos, Italosq; procerè crescit, ita ut Septasiani ad tabernas,
 tanquam spectaculum, ac prætereuntium remoram, eum ponant, præser
 tim quando purpureo illo flore, cornu modo oblongo floret. Nam tunc,
 res mira, ac horrenda apparet. Cæterum Galenus dracuntiorum omniū,
 utpote easdem fere facultates habentium, sub uno capite mentionem fecit,
 dicens: Quidam aro persimile obtinet, tum folijs, tum radice: cæterum il
 lo acrius est, & amarius ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus
 partibus. Habet etiam & asstrictionem leuisculam: radix omnia uiscera ex
 purgat, optimumq; remedium est contumacium ulcerum. Verum exter
 get etiam cætera omnia, quæ extersionem desiderant: folia præterea simi
 lem facultatem sortiuntur, ob idq; si sint uiridia, recentia uulnera glutināt,
 fructus ualentior est, non folijs tantū, sed radice, itaq; & caneros, & poly
 podas creditur eliquare, succus eius quoq; uitia oculorum expurgat. Hęc
 Galenus, Cæterum draconium hoc calidum & siccum in secundo ordine

est, aluum quoq; tentans, ut experientia quotidiana indicat, quare Manar- Mandar-
dus
non bene
Mesuem ta-
xat.
dum hic minus bene Mesuem taxare, certum est.

DE DRACVNCVLO MINORI.

Græce, *Ἀραγόριον μικρὸν*: *Latine*, *dracunculus minor*, *dracuntis*
um minus: *Hispanice*, *la taragontia*, *hierua colubrina*, *hierua co*
breira: *Italice*, *dragontea minore*: *Gallice*, *serpentine petit*: *Ger*
manice, *Klein schlangentraut*.

Enarratio 161.

DRACVNCVLVVS minor, qui uiperina, aut dracontia, ob eius quoq; DRACVNCV-
lus minor.
maculatum caulem dicitur, ubiq; uulgaris est, & officinis satis cognitus, cu-
ius radix abortum facit, & aluum subducit, ac magnifice faciem abstergit:
qua de causa, ex ea mulieres pro polienda facie, quotidie unguentum pa-
rant. Cæterum, in uniuersa Italia, herba quædam hodie comperitur, quam
draconem, siue draconeam, aut dracontium appellant, folio oblongo, hys DRACON
herba.
sopi modo, sed ampliori, sapore feruido, acetum & salem referente, & ea
de causa, acetarijs expetita, quia utriusq; saporem, in ea herbarum miscella
superest, ita ut nec salem, nec acetum, sit opus addere. Nascitur autem herba
ista, ex feminae lini in cepa incluso.

DE ARO.

Græce, *ἄρον*: *Latine*, *arum*, *canis priapus*, *sacerdotis uirile*:
Hispanice, *yaro*, *foia de yaro*: *Italice*, *aro*, *i.aro*: *Gallice*, *uit de*
prebstre: *Germanice*, *Pfassenpint/arona*.

Enarratio 162.

ARVM communis, & nusquam non familiaris habetur herba, diuer- ARVM.
simode tamen, quum non ubiq; æqualiter nascatur, acris, imò aliquando
adeo mitis eius comperitur radix, ut rapæ modo, edi possit, quemadmo-
dum Galenum adnotasse legimus libro secundo de Facultatibus alimento-
rum, capite sexagesimo tertio, qui quoq; de illius uiribus libro sexto de Fa-
cultatibus simplicium medicamentorum, ita inquit: Mediocre exergen-
di uim possidet, estq; primi ordinis calfacientium, & exiccantium, radi-
ces eius comedæ mediocriter humorum crassitiem incidunt, ita ut sint ex-
creationibus ex pectore idoneæ. Hæc Galenus. Verum herba ista, ut uiri-
bus differens quandoq; reperitur, ita quoq; & radicis colore uaria cerni-

nn ij

tur, quo factum est, ut Dioscorides, candidam radicem habere arum tradat: Plinius uero nigram libro uigesimoquarto, capite decimosexto.

DE ARISARO.

Græce, ἀρισάριον. Latine, arisarum: Hispanice, fraylillos hierua fradinbos hierua: Italice, erisaro.

Enarratio. 163.

Arisarum. EST ut refert Plinius libro uigesimoquarto, capite decimosexto, & res ipsa indicat, arisaris, uel arisaron, aro similis herbula, minor tamen, & minoribus ornata folijs, radice uero oliuæ magnitudine, qua multi tanquã pretiosissimo secreto apud Germanos inferiores contra pestem utuntur, uocant autem Hispani herbam istam, plurali numero, fraylillos, id est fra terculos, forsan quia figura monachulum referre uideatur.

DE ASPHODELO.

Græce, ἀσφόδελο. Latine, asphodelus, hastula regia, affodillus, albuscus: Hispanice, gamones, gamonitos: Italice, amphodello: Gallice, haste boyalle: Germanice, Goldtwurz.

Enarratio. 164.

*Asphodelus.
Hastularegia.*

ASPHODELV Sofficinarum affodillus est, herba hastula regia dicta, ob id quod omnium plantarum, quæ bulbos habent, maximum profertur caulem, cui radices coaceruatæ, multæ glandibus similes, in longitudine sunt, colore uero aureo, sapore acri, quæ in uniuersa Hispania passim in pratis & conuallibus reperitur. Nam in frigidioribus regionibus difficulter nascitur, & Anthuerpiæ semel tantum, & eam quidem in horto Martini chirurgici satam uidi. Nostro hoc tempore, huius radices in usum usæctus non ueniunt, ut olim ueniebant: & Hesiodus ac Plinius cæteriq; antiquissimi uiri affirmant, imò tam nunc alienus hominibus cibus, asphodelus est, ut potius pro muribus interficiendis, ipsa hodie utantur. Vnde & merito illius radices, inter medicamenta erodentia, censendæ sunt, non uero inter olera, ut prisca faciebant. De qua Galenus, libro sexto de Facultatibus simplicium medicamentorum, ita prodit: Huius radix extergentis est facultatis, usæ autem cinis, calidior, exiccantior, subtilior, ac digerere potentior existit, ac proinde alopecias sanat.

DE BVLBO VOMITORIO.

Græce, βουβόλιον. Latine, bulbus uomitorius.

Enarratio. 165.

BVLBV Suomitorius, ad differentiam cibarij bulbi, quia uomitum ei *Bulbus.*
et, dicitur, planta quæ folijs nigris, & radice allio perfimili uestitur.

DE BVLBO, QVI EDENDO EST.

Græce, βουλβος ἰδιώδης. Latine, bulbus qui edendo est, bulbus cibalis, bulbus Ascalonia, cepa Ascalonita: Hispanice, cebolha ascalonita: Italice, ascallogna ceguola: Gallice, des eschallos tes, des appetites: Germanice, Klein zwibel.

Enarratio. 166.

FREQUENTI in usu, bulbus qui edendo est, habetur: cepa quidem parua, oblonga, rubra, quæ uenerem irritat, & Ascalonitam, siue Ascalonia cepam, quia ab Ascalone oppido Syriæ aduectam, appellant, de qua Martialis in epigrammate dixit:

Quum sit anus coniux, & sint tibi mortua membra,

Nihil aliud bulbis quam satur esse potest.

Vnde et merito, Marcus Varro, in nuptijs bulbos edendos suadet, cui Apitius assentitur, dum modo, nuclei pinei, erucæ succus, & parum piperis dictis addatur. Cæterum, tanti fecit Pythagoras bulbos Megarenses, ut decorum natura, integrum, ut fertur, composuerit uolumen, inter quos scillam, & pancratium præcipue numerare est, aliaq; diuersa genera, ut apud Theophrastum, libro octauo de Plantarum historia legere est, & Plinium libro decimonono, capite quinto.

DE SCILLA.

Græce, σκίλλα. Latine, scilla, squilla, cepa maris: Hispanice, cebolha albatrana: Italice, la squilla: Gallice, stipouille, ou charpentaire: Germanice, Meer zwibel.

Enarratio. 167.

SCILLA, suspensa in officinis, squilla est, quæ in taleolas, sic ne inuicem se tangant, per interualla, suspenditur, ex qua acetum scilliticum, & oxymel scillinum, parantur, cuius uires inuestigans Galenus, ita prodit libro octauo Simplicium: Scilla, admodum quidem incidit, calfacit autem secundo ordine, porro præstat eam assam, aut elixam sumere, quod sic eius uehementia exoluatur. Hæc Galenus. Ceterum an acetum scilliticum, leniat asperam arteriam, uel eam potius exasperet, in dubiū uertitur. Tu Car

Cardanus
Mediolanē
sis medi-
cus.

danum Mediolanensem lege, Contradictione decima sui libri, quum pan-
cis rem illic absoluit, ac utinam non ita obscure, ut solet, loquatur, ut inde
tyrunculi in re medica illum intelligant.

DE PANCRATIO.

Græce, *παραπόλιον*: Latine, *pancratium*, *scilla minor*, *scilla nigra*: Germanice, *Klein meer zwibel*.

Enarratio. 168.

Pancratiū.

HAE C minor scilla, & illa quidem nigra, ab herbarijs indicatur, quam
masculum appellarem; Superiorem uero, utpote albam, sceminam, quan-
quam Ruellius, contra naturæ ordinem, albam, masculum appellat, nigrā
uero sceminam.

DE CAPPARE.

Græce, *καππαρίς*: Latine, *capparis*, *cappares*: Hispanice, *al-
kaparras*: Itali ce, *cappare*: Gallice, *capprez*.

Enarratio. 169.

Cappares.

NOTISSIMAE sunt cappares, & officinis, & tabernis fere omnibus,
salitē prostant. Nam hortenses cappares, in frutice, non spinoso nasci Fer-
rarix uidimus, appetentiam enim deiectam incitant, & lienem minuunt,
atq; obstructiones aperiūt, qua de causa, capparis radice, et ipsius oleo pro
liene atq; meatibus obturandis, frequentissime medici utuntur. ipsi porro
cappares, non admodum probum gignunt succū, imo ut tradit Galenus
libro secundo de Facultatibus alimentorum, tenuium quidem est partium
capparis, ac proinde minimū alimenti exhibet, utimur autem fructu huius
plantæ magis ut medicamento, quàm ut alimento: sale enim conspersus ad
nos importatur, propterea, quod putrescit, si reponatur solus: ubi igitur sal
suginem deposuerit elota, collapsam appetendi uim excitat, pituitam ueni-
tris detergit, atq; subducit, purgatq; tum lienis, tum hepatis obstructio-
nes. Vti autem ad eas res oportet, ante alios omnes cibos, exoxymelite,
uel oxelæo. Huius etiam plantæ uirides ac teneros surculos, non aliter quā
terebinthi mandunt, in aceto simul & muria, aut solo aceto condientes. Cæ-
terum capparis pugnantibus facultatibus constat, ut libro septimo de Fa-
cultatibus simplicium medicamentorum legitur: extergit enim radix eius,
& probe purgat, incidit, discutitq; tū amaritudine, tum acrimonia, at acer-
bitate contrahit, stringit, & densat, quapropter lienes induratos, & pota &
extrinsecus imposta iuuat, menses promouet, pituitam per os educit, ma-

Capparum
natura.

ligna uiscera sanat, dentium dolores sopit, tumores digerit, & uirilignes, quas alphas dicunt, aurium uermes enecat, folia autem & fructus similem quidem, sed imbecilliozem uim possident.

DE LEPIDIO.

Græce, ^{λεπίδιον}: Latine, *lepidium*, *hiberis*, *nasurtium syluestre*: Germanice, *Pfefferkraut*.

Enarratio 170.

LEPIDIVM ut Galeno placet, *iberis* est herba, de qua libro primo, capite ultimo diximus: non desunt tamen, qui dicant, *piperitum hortorum*, *lepidium* esse: alij uero qui credant *raphanum Gallicum* potius esse, quæcumq; tamen ea sit herba, exulcerandi, ac ex cute squamas pellendi uim habet. Porro *Plinij lepidium*, eadem est herba cum secundo à *Paulo Aegineta* descripto *lepidio*, quod *raphanum dictum Gallicum* esse, omnino crederem, seitaragi à nonnullis *Mauritanis* appellatum.

Seitaragi.

DE BATRACHIO.

Græce, ^{βατραχίον}: Latine, *batrachion*, *ranunculus*, *apium risus*, herba scelerata, pes coruinus, herba *Sardonia*: Hispanice, *Lusitanice*, *hierua belida*: Italice, *pie de gallo*, *pie coruino*: Gallice, *ramanculo herba*: Germani, *Hanensfuß* / *fröschpfeffer*.

Enarratio 171.

BATRACHION, id est *ranunculus*, herba à nostris *pes coruinus* dicta, *Batrachio* dicta est, cuius genera plura, officinis nota sunt satis, quæ exulcerandi, & ignis modo, urendi uim possident, unde mirari satis non possum, ut multis ab hinc annis dixi, cur *Otho Brunphellius*, huius tria genera effigiata, non ab hinc annis dixi, cur *Otho Brunphellius*, huius tria genera effigiata, non batrachio, sed coronopo potius tribuerit, quum illorum quodlibet gustatum, linguam exulcerat, non uero ut coronopus astringit: Vos uero illorum uiuas herbas gustate, & ut spero non inuiti pedibus in meam sententiam ibitis. Est enim primum horum genus, radicem rotundam habens, castaneæ magnitudine, qua pro excitanda uesica, ac exulcerando loco cutaneo, sæpe utimur. Secundum uero genus, *apium risus* dicitur, uel potius herba *Sardonia*, quæ ridendo interficit: de qua *Apuleius* dixit, si quis eam gustauerit ieiunus, ridendo exanimabitur, unde *risus Sardoni* dictus est, & ut *Salustio* placet, *neruos labiorum & oris musculos*, illius qui eam comedit, contrahere facit, adeo ut ridendo mori uideatur. Nouimus nos,

Sardonia herba.

*Proverbia
m.*

apud Anthuerpiam, hodie omnium ciuitatum facile reginam, nonnullos iuuenes Italos, in acuario herbario, hanc degustasse herbam, quorum nonnulli illico uitam cum morte commutarunt: alij uero, qui subito ad antidota, & medicamenta uo mitoria confugere, euaserunt, uenefica enim herba hæc est, & uitæ humanæ aduersa. Tertium uero genus, commune est, & ubique obuium, insunt autem ijs omnibus folia apij, flores uero aurei, de quibus apud Hispanos, prouerbiū circumfertur, sic: de la herua belida, prfeue lheno, barrigua fazia: quod sic sonat, quum batrachium herba in præsepio est, præsepium ea semper est plenum, at uentres iumentorum uasculi sunt: Nam illa non uescuntur, nec immerito, quia exulcerandi uim possident, ueluti & quartum genus folia lactea habens: de quibus Gal. lib. sexto de Facult. simplic. medic. ita tradit: Huius omnes quatuor species adeo acres existunt, ut cum dolore exulcerent: quare si conuenienter utare, psoras & lepras excoriant, & ungues diuellunt, tum leprosis stigmata digerunt, & uerrucas detrahunt, quin & alopecias iuuant, exiguo tempore admotæ. Radix arefacta sternutationem prouocat, sed & dentes dolentes iuuat, sicut eos frangat. Est itaque ualde calida & sicca, tum radix tum uniuersa herba.

DE ANEMONE.

Græce, ἀνεμώνη: Latine, anemon, orci tunica, herba uenti: Hispanice, amapollas de frol chiquita: Italice, il anemone.

Enarratio. 172.

*Caspar de
Gabrielis.*

*Anemonis
nomenclatura.*

QVVM olim Ferrariæ, unâ cum doctissimis uiris, & rerum naturalium curiosissimis inuestigatoribus, Caspare de Gabrielis nobili Patauino, ac Gabriele Mutinensi, nec non Ioanne Falconerio Anglo, in horto amoenissimo, Magnifici Azaioli conuenissemus, illic anemon inter plures alias herbas, indicata fuit: quæ dubio procul, multum à rheade, id est papauere erratico, papauer alide dicto, differt, nã folia in anemone, diuisa ueluti in cordatodro, cernuntur, radices uero rotundæ ad oliuæ magnitudinem, flores uero parui, nec ita magni ueluti in erratico papauere, rubro, passim obuio sunt, purpurei ut plurimum, aliquando lactescentes, nonnunquam albidij, & purnicei: item, in anemone, quum rumpitur caulis, nullum ex se emittit lac, quod contrarium in papauere erratico euenire animaduertimus. Dicitur enim anemo, quia non nisi flante uento, aperitur. Est & altera anemonis species, hodie cauda uulpis dicta, herba hirsuta, lanuginosa, quæ loco floris, lanuginem in summitatibus cauliculorum producit, & illam, nonnulli potius inter batrachij genera reponunt, quia omnino caustica, & ulcera faciens est.

At de anemone ita tradit Galenus libro sexto de Faculta. simplic. medica. Radix eius commansa pituitam euocat, succus è naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemonæ expurgant, et lepras detrahunt, mensescq; appositæ eliciunt, & lac trahunt.

DE ARGEMONIO.

Græce, ἀργεμόνιον: Latine, argemonium, agremonia, Liburnica herba.

Enarratio. 173.

ARGEMONIA hæc, multum ab agrimonia uulgari abest, nam uulgaris agrimonia, Græcorum eupatorium est, ut suo diximus capite. Quæ uero hæc Græcorum argemonia sit, mihi albo coruo rarior est.

DE ALTERA ARGEMONIA.

Græce, ἀργεμόνιον ἄλλοιον: Latine, argemonia altera, argemonium alterum, argentina herba, argentea herba: Vulgo argentina herba.

Enarratio. 174.

HOC alterum argemonium, ut paucis dicamus, argentina recentiorum est herba, sic argentina dicta, ab argenteo colore, quem in foliorum parte exteriori habet.

DE ANAGALLIDE.

Græce, ἀναγallis: Latine, anagallis, morsus gallinæ, sanguis oculi herba: Hispanice, muruges: Italice, anagallo: Gallice, morsuron: Germanice, Gauchheil.

Enarratio 175.

ANAGALLIDIS multa sunt genera, omnia officinis satis nota, sub morsus gallinæ nomine, quanquam Dioscorides in præsentibus duo tantum eius memorat, alterum cœruleo flore ornatum, foemininum dictum: reliquum uero masculum, phœniceo, siue rubro corallio persimili colore, unde corallium quoq; à multis ob colorem sui floris dictum est, quo fit ut Paulus Aegineta libro septimo suæ medicinæ, quum antidotum articulari morbo conueniens describat, cuius titulus ab anagallide sumendus erat, ille potius, à corallio, id est anagallide flores rubros, corallio similes habente, illud desumpsit, & diacorallium appellauit, cuius inaduertentia, Auicenna eius omnes asseclæ, aberrauere, credentes à corallio potius antidotum

denominationem sumpſiſſe, quàm ab herba corallio dicta, ut Ferrariefes primo magna uigilantia indicarunt. At Galenus, utriuſq; anagallis facultates ita libro ſexto citato enarrat. Anagallis utraq; & quæ cœruleum, & quæ purpureum fert florem, extergentis eſt facultatis, habet uero non nihil etiam caloris, & quandam trahendi uim, qua corpori infixæ extrahunt, ſuccus earum ex naribus purgat, eadem de cauſa, in ſumma, deſiccandi uim habent citra mordicationem, quamobrem uulnera glutinant, & putrida corrigunt.

DE HEDERA.

Græce, *ἡδέρη*: Latine, *hedera*: Hispanice, *la edera*, *la era*: Italice, *hedera*: Gallice, *du liere*: Germanice, *Ephew*.

Enarratio. 176.

Hedera.

Hederei
triage-
74.

CISSO S hedera eſt, non uero ciſthos, ut alias monuimus, cuius inaduertentia Plinius errauit: cæterum hederæ plura & uaria ſunt genera, ut apud Plinium eſt uidere libro 16. capite trigeſimo quarto, & Theophràſtū libro tertio, capite decimo octauo. Dioſcoridis tamen, tria tantum deſcripta genera omnibus ſunt nota, unum album, à fructu & folio ſic dictum: unde Virgilius dixit: candidior cygnis, hedera formoſior alba. Alterum uero nigrum, corimbos ferens nigros, atq; racemos in orbem circumactos de quo dixit quoq; Virgilius, atq; hederæ pandunt ueſtigia nigræ. Hæc ipſa, apud Plinium mas eſt, quæ olim Bacchica & Niſia dicebatur, quia in Bacchi ſacrificiis, quæ Dionyſia appellabantur, & illa conſectis corollis uterentur. Tertium uero genus, Helix dicitur, quia multas habeat inuolutiones. Hedera omnino ſterilis, nullum præbens fructum: de quibus omnibus Galenus libro ſeptimo de Facultatibus ſimplicium medicamentorum ita inquit: Ex contrarijs facultatibus hedera conſtat, habet enim quiddam aſtringentis ſubſtantia, quæ terrea & frigida eſt, habetq; nonnihil acris, quam calidam eſſe, uel guſtus comprobatur, præterea ſi uiridis ſit, obtinet etiam quandam aqueam & tepidam. Viridia igitur folia, in uino decocta, grandia ulcera glutinant, malignaq; ad ſanitatem reducunt, igne factas exulcerationes cicatrice obſirmit, cum aceto decocta lienofiſis opitulantur: flores autem quodam modo ualidiores ſunt, ſuccus medicamen eſt errhion, uecuſtas aurium fluxiones ſanat, nec non ueſtera ulcera tum aurium tum narium, lachryma hederæ perimit lendes, pilisq; nudat, adeo quippe eſt calida, ut etiam obſcure adurat.

DE CHELIDONIO MAIORI.

Græce, *χελιδόνιον τὸ μέγα*: Latine, *chelidonium maius*, *chelidonia*.

Donum cœli, *Hirundinaria maior*: *Hispanice*, la celiduenba, yerua de las golundrinbas, *celidonia*: *Italice*, *celidonia*: *Gallice*, *chelidonie*, ou esclere: *Germanice*, **Schelkraut**.

Enarratio 177.

SCA TENT omnes ferme nunc horti & parietes *chelidonia*. Que hirundinaria, ut Theophrasto placet, appellatur quia aduentu hirundinis, suum *Chelidonia* excitat florem, ut apud ipsum legere est, libro septimo, capite decimo quarto. Plinius uero libro uigesimo quinto, cap. octauo, *chelidoniam* (inquit) uisui saluberrimam hirundines monstrauere, uexatis pullorum oculis, illa medentes. Cæterum, hæc non memithe est, ut Gerardus Cremonensis, & alij multi, nono ad Almanforem regem dicato libro, Rasem interpretati sunt, quia memithe Dioscoridis glautiū est, ut Ferrarientes primo *Gerardus Cremonensis* indicauerunt, & post illos Leonardus Fuchsius libro Paradoxorum. Arche res alij, *chelidoni* uires, prosequitur Galenus libro octauo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita: Admodum extergit & calfacit. Succus eius ad Memithe acuendum uisum est commodus, quidam radicem eius, ad auriginem ab *Glautium* obstructione iecoris ortam, in uino albo cum aniso propinant, Mansa etiam confert dentium doloribus.

DE CHELIDONIO MINORI.

Græce, *χελιδόνιον μιν* πορ. *Latine*, *chelidonium minus*, *chelidonia minor*, *hirundinaria minor*, *scrofularia minor*: *Hispanice*, *scrofularia menor*, *Italice*, *fausello*: *Gallice*, *scrofularia minor*: *Germanice*, **Seigwargen/oder blaternkraut**.

Enarratio. 178.

VERNA herba hæc est, atq; ob id, quod apparentibus hirundinibus, *Chelidonium minus* è terra erumpit, *hirundinaria* appellatur. Humi enim serpit herba ista, passim obuia, folio hederaceo, paruo tamen, sine caule, flore luteo, quem Dioscorides siluit, nam radices, illi paruæ insunt, tritici granis per quam similes, albæ, inter quas capillares nonnullæ comperiuntur, parum tamen acutæ sapore: nam in alio loco, acres reperiri non dubitarem, ut de Aro quoq; Galenus dixit libro secundo, de Facultatibus alimentorum, & nos proprio capite meminimus. Proinde dotes huic *chelidonio minori* tributas, in nostro non reperiri crediderim, quum acredinem illam propriam, qua

potissimum operatur, amissam habeat. Vt de eo ita dixit Galenus, ubi supra, chelidonium minus, quā maiori sit acrius, celeriter cutem exulcerat, unguetq; scabros eicit, succus eius per nares purgat. Hæc itaq; siccat, & calfacit, in quarto incipiente ordine: At chelidonium maius in tertio.

DE OTHONNA.

Græce, *ὄθοννα*: Latine, *othonna*.

Enarratio. 179.

Othonna.

OTHONNA quid sit, non satis inter præfatos constat: Paulus tamen, illis adhærere uidetur, qui credunt, othonnam succū maioris chelidoniū esse.

DE MYOS OTIDE.

Græce, *μυὸς ὀτίς*: Latine, *myosotis, alsines, auricula muris*.

Enarratio 180.

Myos otis
auricula
muris alsines
est.

PRIMA hæc myos otis, id est auricula muris, quarto libro, alsines dicta est, quare cum Marcello Virgilio, quum hic de ea semel factum fuerit, non esse de cæterum agendum, dicendum reor, quum utrobique eadem est historia, & medicina, sequens tamen myos otis altera est.

DE ALTERA MYOSOTIDE.

Græce, *μυὸς ὀτίς ἄλλος*: Latine, *myosotis altera, Auricula muris, pilosela*: Hispanice, *oreya de raton yerua*: Italice, *orecchia di topo*: Gallice, *orelge duratte*: Germanice, *Meiß ölin*.

Enarratio. 181.

Auricula
muris.
Auicennæ
error.

HOC secundum auriculæ muris genus, primo in Flandria uidimus, præcipue in oppido Beueres dicto, in uniuersum herbula, cuius folium auri muris respondet, unde merito nomen contraxit. Cæterum Auicennam confuse admodum loqui, ut qui herbas quatuor, helxinem, alfinem, myosotida, & anagallidem, natura & figura, multum differentes, sub Auriculæ muris nomine confundit, Ferrarienses primo patefecerunt. Huius porro temperaturam ac dotes breuissime attingit Galenus, libro septimo de Facultatibus simplicium medicamentorum dicens. Myosotis desiccet secundo ordine: cæterum nullam euentem caliditatem possidet.

DE ISATIDE SATIUA.

Græce, *ἰσάτις*: Latine, *isatis satiua, glastum, guadam*: Hispanice, *pastel*: Italice, *guado*: Gallice, *le guade du gues de ou pastel*: Germanice, *Weidt*.

DE ISATIDE SYLVESTRI.

Græce, *ισάτις ὄσπρια*: Latine, *sylvestris isatis, glastum minus, guadam minus*: Hispanice, *pastel saluatico*: Italice, *guado agreste*: Gallice, *le guade sauluaige*: Germanice, *Wildweidt*.

Enarratio. 182.

NIHIL nunc isatide notius, qua infectores lanarum maxime utuntur, adeo ut sine illa, nihil in tingendis pannis proficere possint, quæ glastum, & hodie guadam uulgo dicitur, cuius Galli, serendi maximam curam habent, & ex ea maximum faciunt quæstum, ueluti insulares, regi Lusitanie parentes: de cuius uiribus Galenus libro sexto de Facultatibus simplicium medicamentorum, ita tradit: Isatis domestica, qua quidem utuntur tinctores, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara & astringens, proinde magna uulnera corporum durorum glutinat, & sanguinis profluuium laborantibus partibus utiliter illinitur, tum mores laxos mirifice digerit, simul ac reprimat, & aduersus omnia maligna uulcera mirabiliter resistit, At isatis sylvestris, manifeste iam acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert, proinde quam domestica magis desiccans, ualentius etiam putredinibus obsistit, ad cætera tam comprehensa deterior, hæcenus Galenus. Cæterum, ex succo isatidis Indicum confici, suo dicemus loco: Plinium quoque errasse, qui isatim, inter lactuæ genera computauit, notum est.

*Glastum
guadam.*

*Indicum
Isatidis suc-
cus est.*

DE TELEPHIO.

Græce, *τρυφίω*: Latine, *telephium, portulaca sylvestris, tertium sedi genus uermicularis herba*: Vulgo, *la uermicular*: Germanice, *Wundkraut / Knabenkraut / forzwang*.

Enarratio. 183.

TELEPHIUM non est crassula maior, ut multi rentur, quia crassula maior, faba inuersa dicta, frigida est: Telephium uero calidum. Proinde de telephium, sylvestrem portulacam, siue tertium sedum apud Dioscoridem esse, pro firmo crediderim, de quo sermo illic habendus est, At fabam crassam inter sedi quoque genera reponi debere, & illa quidem frigida, non inepte quis dixerit.

Telephium

Finis libri secundi.

IN DIOSCORIDIS ANAZARBEI

LIBRVM TERTIVM ENARRATIONES DOCTO-

*ris Amati Lusitani Medici præstanti**tissimi.*

DE AGARICO.

Græce, ἀγαρίκος: Latine, agaricum: Vulgo agarico: Germanice, Agarie.

Enarratio capitis primi.

Agaricum.

X IIS MEDICINIS, AGARICVM EST, QUI-
bus passim, magno cum ægrotantium iuuamento uti-
mur, non enim radix est agaricum, tamen si Galenus illud
radicem appellet, fungus autem potius dicendus est, qui
ad radices multarum diuersarum arborum, nascitur, nõ
quidem ita albus aut politus, ut in officinis cernitur, sed
cortice potius quodam coopertus, quo ueterinarii, mulo medici dicti, ple-
runq; utuntur, ex eo clysteres pro irritandis iumentorum fecibus paran-
tes: optimus hodie ex Africa affertur, ex Allobrogibus uero non ita bo-
nus asportatur, quo uniuersa Gallia ac Italia utuntur. Fœmina agaricus,
primatum obtinet, modo ut inquit Mesue, sit habens quinq; dotes, prima
quarum est, sit leuis: secunda, sit albus: tertia uelociter frangibilis: quarta,
porosus: quinta rarus. Nam agaricus fœmina, à Dioscoride descriptus, in-
tus rectas pectinum modo uenas, & diuisiones habens, proculdubio pes-
simus iudicandus est, qua de re, in isto textu, mendam esse, aliquando sum
suspiciatus, quum quæ masculo pessimo debentur, Dioscorides fœminæ,
agarico optimo tribuit, sed utcunq; res se habeat, ut bonus dicatur agari-
cus, albissimus sit oportet, leuissimus, & minime lignosus: talis proculdu-
bio erit, absq; lineis percurrentibus, quas in malo sæpe conspiciamus, & op-
timus dicendus erit, quem Democritus familiæ medicamen solebat ap-
pellare, quia in omni tempore, & omni ætate tuto dari possit. Agaricus, ca-
lidus in primo gradu est, & fœccus in secundo, & ut tradit Galenus libro 6.
de Facultatibus simplicium medicamentorum, Agarici radix, primo qui-
dem gustu dulcis, sed paulo post subamara apparet, acrimoniæq; & asiri-
ctiõnis leuiculæ quandam speciem temporis spacio inducit, estq; consisten-
tia laxa: quare composita hæc radix est, ex substantia aërea & terrea à calo-
re extenuata: Minimum autem habet essentiæ aqueæ, hac ratione & dige-
rendi uim possidet, & crassitudinem incidendi, tum anfractus uiscerum

*Agarici bo-
ni nota.**Agaricus
medicamen-
familia.
Agarici tẽ-
peratura.*

expurgandi: Iccirco regio morbo laborantes ex obstructione iecinoris, nec non morbo comitiali obnoxios sanat, tum rigores per circuitus recurrentes, ex crassis uiscidisque humoribus ortos, exterminat: iuuat & morbos à bestijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intro in corpus assumptum, pondere drachmæ unius, cum uino diluto. Est etiam & purgatorium, in ijs autem Gal. uerbis, adnotandum duximus, quòd in agarico sapor amarus comperitur, quo mediante (etsi à tota substantia) pituitæ purgatorius agaricus sit, biliosos quoque & serosos educit humores, præter quas dotes, reperitur quoque in eo, ut tradit Galenus & experientia ipsa indicat, acrimonia pauca, & uix post longum tempus perceptibilis, qua crassa incidit, At quia acrimonia ista ut diximus, pauca est, parum incidere potest, ideo sapientissime, medici, huius agarici facultates inuestigantes, quum ex illo pastillos parant, zingiber, uel cinnamomum, aut cassiam, cum salegema, & oxymelite, illi adiungunt, ut acrimonia parua, à natura illi data, prædictis acris medicamentis fortior euadat, & consequenter potentius crassa incidat, & educat. Sed unum est, in ijs pastillis, siue trochiscis admonendum, quòd pharmacopolæ omnes, illos paratos in suis habent pyxidibus, ut quum à medicis descriptum sit, Ex trochiscorum de Agarico, illico ad eas, nulla interposita mora, confugiant, parum alioqui animaduertentes medici, in ijs trochiscis, uires agarici deperditas esse, quia siccitate acquisita, subtiliores particule, quibus opus perfici solet, euanuerunt, manentibus crassis, & terrestribus: & ea de causa, medici prudentiores, & qui rerum curam habent, nunquam agaricum nisi nouiter in pasta paratum ægrotis præbent, scientes trochiscatum illum uires suas omnino amisisse, Proinde caueant Medici deinceps, ne suis ægrotantibus trochiscatum istum præbeant agaricum, imo pharmacopolas, ut ab ista abstineant compositione, moneant, quum prudentius multo facient, si quoties agarico uti opus fuerit, de nouo ut diximus conficiant, & in pastam redigant, Sic enim melius operabitur, imo in pasta, eo modo quo pilularum massa, redigitur, longiori tempore, quàm forma trochiscorum seruabitur, nec ita celeriter suas amittet uires. Soluit autem agaricus, pituitam, ac bilem crassam, uiscidosque & crassos humores, Verum agaricum internis inflammationibus obesse, Silanus quidam commentarijs super 9. libro Rasis, regi Almanfori dicato, contendit, de qua re Nicolaus Florentinus, ac Mathæus de Gradis consulendi sunt, nunc uero rem tetigisse sufficit.

Agarici uires.

Taxantur medici.

Silanus.

DE RHAPONTICO.

Græce, ῥαπὼντινον; Latine, rhaponticum, rhecoma, radix Pon

*ti: rheon, rha, rhabarbarum Ponticum: Vulgo rheubarbaro da
ponto, repontico.*

Enarratio secundi capituli.

*Rhapontica
cum.*

ANCONAM ueni nobile apud Italiam emporium, ad quod omne genus hominum mercatorum, totius Orientalis plagæ confluit, eo consilio, ut ab illis, si quæ sunt medicamenta à nostris desiderata, quæ ex Oriente afferi solent, haberem: nam quum hodie nullus extat princeps, qui pro illis ueris cognoscendis sollicitus sit, aut qui medicis suis, modum aliquem inquirendi cum impensis constituat, ut olim Alexander Magnus præceptoris suo Aristoteli summo philosopho opes ingentes ad hæc inquirenda naturæ secreta affatim largiebatur: Deceui, non ut principibus placerem, aut ex illis stipendium aliquod sperarem, sed magis ut animo satis facerem ac posteritati prodessem quo ad fieri posset rerum occultarum, & de quibus authores hodie maximas habent contentiones, certam afferrem notitiam: quo factum est, ut res uotis non infeliciter successerit, ut in rhapontico iudicare quis poterit, quod ad me aduectum fuit, in maxima quidem copia, & id Gerardus Caroli Quinti Imperatoris, apud Solymannū Turcarū Imperatorem doctissimus orator, proprijs manibus, in regione Pontici eradicauerat. Est enim uir ille doctissimus, & uariarum linguarum peritissimus, ac medicamentorum simplicium diligentissimus inuestigator, qui hoc tempore, primo radicem istam in lucem traxit, digitalis longitudinis & crassitudinis, fungosam leuem, coloris exterioris subnigri, sub quo luteus alter uidetur, nam intus ea fracta, eiusdem cernitur coloris, quo uulgare rhabarbarum, præcipue immaturum, insignitur, quam si dentibus tractaueris, labia, & sputum, crocei coloris reddi certum est, porro saporis mixti est, communis fere aut uulgati rhabarbari ex se saporem reddens: Nam tota ista radix, styptica est, ut experientia compertum habeo: illius enim drachmarum duarum pondus sæpe dedi, & nullus bibentium egressit, imò potius eorum uentres constricti magis fuere. Proinde rhapontico hoc Græcorum, diuersum à uulgari rhabarbaro esse, non solum figura, sed uiribus ipsis, certissimum est. Quum autem hæc literis mandarem, huius radicis Ponticæ partem, ad Antonium Musam Brasauolam uirum doctissimum, misimus, ueluti ad Antuerpienses, ut inde singularis doctrinæ uir, Ludouicus Nunius Santarenensis Lusitanus, in Hispaniam ad amicos transmittat. Eam uero hodie quoque Monachi, qui Mesues Antidotarium enarrarunt, habent, ueluti alij plures doctissimi uiri Romæ agentes. Quapropter, de isto rhapontico nihil amplius agendū decreuimus, modo Dio

*Ludouicus
Nunius.*

scoridem sic in presenti intelligendum monuerimus, eo modo quo Manardus olim interpretatus est, circa uerbum hoc, Datur agarico similiter, in singulis prædictis morbis eodem pondere, in iisdem liquoribus, & cetera, non autem Dioscorides per hæc uerba, rhapsodicum purgatorium, ut agaricū intelligit, ut multi falso interpretantur, sed inquit, potius: Dosis rhapsodici in prædictis morbis, eadem est, qua agaricus conceditur, tuto enim rhapsodicum hoc dysentericis conceditur. De quo Galenus libro octauo de Facultatibus simpl. medic. sub rheo & rha sermonem habet dicens: Quiddam habet terrestre frigidum, ceu indicio est astrictio: adiuncta est illi tamen quedam caliditas. Siquidem si mandatur plusculum, subacre conspicitur: est etiam aëriæ cuiusdam substantiæ subtilis particeps, quod indicat laxitas, leuitasq;: quare conuulsis, ruptis, orthopnœq; prodest, sic quoque liuentia & lichenas cum aceto illitum per sanat. Astructionis ratione, sanguinem expuentibus, cœliacis & dysentericis confert. Libro quoq; de Antidotis, ita de eo tradit: Rheon quoq; ipsum adulteratur, quandoquidem statim in regionibus ubi gignitur, recens nonnulli capientes ipsum, decoquunt, donec totum cremorem reddat, quæ postea cremorem, ubi acuratius percoxerint, ceu purum, atq; aba quæ mistura alienum, ad nos transmittunt, sicuti & rheon ipsum siccatum, tanquam neq; id prius cocturam fuerit expertum. Cognoscetur tamen facile dolus, nam eiusmodi rheon, nec densam compactam ue substantiam possidet, ut quod integrum est, sed rarius apparet, astrictio nemq; aut obscuram, aut plane nullam gustanti exhibet, quam tamen rheon uigens, ualidissimam possidet. Hæc uero Galeni uerba, Mesuesuo tribuunt rhabarbaro, de quo nunc paululum disserere, non ab re erit. Est igitur RHABARBARVM uulgare, Medicamentum benedictum, & sanctum dictum. Radix è Scythia prope Persiam, hodie aduecta, figura orbicularis, pondere ad summum unius libræ: quæ quanto grauior, ac ponderosior fuerit, eo melior erit. Calidum enim & siccum rhabarbarum hoc est, & ut Mesue placet, in secundo gradu, quod natura sua bilem purgat, deinde pituitam, imò ut subdit inibi Mesue, maior eius proprietas est, mundificare & confortare hepar & stomachum, & conferre doloribus pungitiuis eorum, & clarificare sanguinem, & auferre oppilationes, & morbos quorum mater est obstructio, sicut hydropem & icteritiam, & splenis crassitiem, & febres oppilationum, & similia. Super quibus uerbis adnotandum est, quod quando Medicus decreuerit, meatuum obstructions aperire, ac uias obclusas referare, tunc rhabarbari infusum offerre ægrotantibus melius est: quando uero si mul aperire, & roborare, tunc rhabarbari substantiam dare sanius est consilium.

Exponitur
Dioscori
des.

Rheon Galeni.

Rheon adulteratur.

Que debetur rheo, Mesue sua tribuit rhabarbaro. Rhabarbarum.

Methodus dandi rhabarbarum.

*Arnaldus
Villanouanus
errat.*

*Rhabarbari
tres facultates.*

*Spica nardi
rhabarbaro adiu-
genda non
est.*

*Rhabarbarum
ustum
dysentericis
dari non
debet.*

*Vsta omnia
si lauentur
mitia
redduntur.*

*Rhabarbarum
quomodo
dari debeat.*

Historia.

sua enim stypticitate laxam particulam constringit, ac roborat. Vnde Arnaldus Villanouanus, reprehensione dignus est, qui ob stypticitatem insitam rhabarbaro ipso prægnantibus interdicebat, ignorans alioqui uir doctus, & practicus insignis, nullam rhabarbaro inesse partem præstantiorem, ob quam tuto utero gerentibus dari possit, hac styptica, ob quã quoque, & pueris, & senibus, ætate, & hyeme, frequenter, absq; noxa ulla, datur: totũ enim rhabarbarũ in substantia exhibitum, optime educit, & multo melius ac securius, quã eius infusum, uel dilutum dictum: nam astrictione sua, quæ purgationẽ non impedit, uiscera fortificat, & ea roborat: quo fit, extenuatis & debilibus, ñsq; qui uiscus aliquod debile habent, in substantia ipsum dare, melius sit. Comperiuntur autẽ in rhabarbaro, tres nobiles facultates, quarũ una, acrimonia est, qua crassa incidit, extenuat, subtiliat, & ad deiectionem præparat, ad quam facultatẽ iuuandam, neoterici, tanq; rhabarbaro opem ferentes, spicam nardum illi adiungebant, credentes rhabarbari acrimoniam, spicæ nardi acrimonia, intendi & adiuuari, quorũ ratiocinatio licet optima sit, in hoc tamẽ claudicat, quod licet ueram spicam habeamus, ut uere habemus, qua multos carere diximus, in ea tamẽ, uel Galeno testis, libro de Facult. simplicium, adeo pauca, & memoratu indigna comperitur acrimonia, ut certum sit, ea parum aut nihil adiuuari posse. Quare prudentius medici ñ fecissent, si loco nardi spicæ, cinnamomum, aut cassiã illi adiunxissent, pro qua complenda operatione, oprimo profecto consilio, medici in illius infusione, parum uini albi generosi, & aromatici infundere solent. Qui uero rhabarbarum ustum dysentericis propinant, miro detinentur errore, quum tantum abest, ut ustum rhabarbarum constringat, ut potius ulcerata intestina magis rodat, & fluxũ augeat. Mordacitatẽ enim, & acridinem quandã ab igne contrahit, quam Aristoteles empyreuma appellat: qua mediante, corrodens ac mordicans efficitur, præsertim si non lauetur: nam Galeno auctore libro citato, capita chalcitidis, ut sexcentos alios locos ex libris de Compositione medicamentorũ taceam, uista omnia si lauentur, moderatiora redduntur, minusq; mordacia. Mea igitur sententia, rhabarbarũ si dysentericis dari debet, Græcorum rhabarbarũ siue rhaponticum dictum, esse debet, nam cõmune & uulgare rhabarbarũ, non quidẽ ustum aut tostum, offerri debet, sed potius eius substantia à subtilioribus particulis denudata, quas in aqua plantaginis, uel rosæcea, prius optime pista, & per diem mersa, amittit, sic enim rhabarbari substantia tuto dari potest. Testis enim Deus est, nos plures Lusitanos, fluxu laborantes, uidisse, quibus rhabarbarum assum, tanquam rem præcipuã medici dabant, quorum plures, è uita illico discesserunt. Nam cum uirtus expultrix tribus de

causis, ad expellendum prouocatur, multo pondere, multa mole, & rofio- *Virtus exo-*
 ne: fit inde, ut excoriata intestina, rhabarbari afsi rofione, magis corrodan *pultrix qui*
 tur, ac ulcerentur, & conſequenter diem ſuum obeant ægrotantes. Eſt ue- *bus de cau-*
 ro Rhabarbarum alterum, hortis familiare, folia habens ampla, longa, e- *ſis ad expel-*
 nulæ campanæ ſimilia, cuius radix non infeliciter quoq; ſoluit, quod Fuch *lendum*
 ſius, neſcio quo augurio ductus inter rumicis genera collocauit. *prouocatur.*

DE GENTIANA.

Græce, γέντιανη: Latine, gentiana: Hispanice, la gentiana: Ita-
lice, gentiana: Gallice, gentiane: Germanice, Enzian/oder
bitterwurz.

Enarratio. 3.

NOTISSIMA officinis, Gentiana herba eſt, à Gentio Illyricorum re- *Gentiana.*
 ge, qui eam in bello inuenerit, ſic dicta. De qua Galenus exacte dixit libro
 ſexto de Facultatibus ſimplicium medicamentorum, hoc modo: Huius
 herbæ radix, multum eſt efficax, quum opus eſt extenuatione, purgatione,
 abſterſione, obſtructionis liberatione: nec mirum ſi hæc poſſit, quum im-
 penſe ſit amara.

DE ARISTOLOCHIA.

Græce, ἀριſτολόχεια: Latine, aristo- lochia, malum terræ, errati-
cum malum: Hispanice, la astronomia: Italice, astrologia, Gal-
lice, de la ſarafine, Germanice, Solwurz/osterluccei.

Enarratio. 4.

DICITVR Aristolochia, quod ἀριſτολόχεια ἢ ἀριſτολόχου, id eſt, optima *Aristolochia.*
 puerperis ſit, nam remoratos menſes, & hærentes ſecundas, à partu opti-
 me expellit, cuius duo uulgaſiſſima genera ſunt, altera rotunda, altera ue-
 ro longa: tertia uero clematitis, id eſt ſarmentaria appellatur, hodie herba
 rijs ignota. Præter has Plinius libro uigeſimo quinto, capite nono, alterā,
 piſtolo-chiam dictam deſcribit, denſis radicis capillamentis, iunci plenio-
 ris craſſitudine, quam quidam polyrhizon cognominant. Hæc uero, à
 bonis herbarijs ineunte uere conſpicitur, folio tenero, diuiſo, ranunculo
 perſimili, radice craſſa, bulbosa, inferiori parte lata, intus uacua, colore lu-
 tea, ſapore uero & odore perſimili aristo- lochiæ, unde Germani, ea pro ari-
 ſtolo- chia rotunda, hucusq; uſurparunt. Deliteſcit enim herba iſta in fine
 Maij, & non apparet. Cæterum, calidæ & ſiccæ, in fine ſecundi gradus,

*Aristolochia natu-
ra.* aristolochiæ sunt, de quibus Galenus ita prodit libro sexto de Facultatis
bus simplicium medicamentorum: Radix eius est amara & subacris, sed
& ex illis omnium subtilissima est, quæ rotunda. Aliarum uero duarum,
quæ clematidis appellatur, fragrantior est, infirmior tamen. At longe, te-
nuitate quidem à rotunda uincitur: abstergendi tamē calfaciendiq; & ipsa
potentiam obtinet minus tamen quam rotunda abstergens & digerens,
sed non minus calfaciens, imò forsan plus. Itaq; in quibus usus est mo-
dica absterfionis, commodior est longa, utputa in ulceribus carne imple-
dis, at in quibus crassum humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est
rotundæ, proinde dolores à crasso spiritu inductos, rotunda exactius persua-
nat: extrahit spicula, putredines corrigit, ulcera sordida purgat, dētes et gin-
giuas splendas facit, auxilio est asthmaticis singultientibus, comitiali-
bus, podagricisq; si cum aqua bibatur, tum ruptis, & conuulsis, ut si quod
aliud medicamen idoneum est. Cæterum Mesue, aristolochiam inter me-
dicamenta aluum soluentia adnumerat, ut legenti manifestum erit.

*Aristolo-
chia aluum
soluit.*

DE GLYCYRRHIZA.

Græce, γλυκύριζα. Latine, glycyrrhiza. Dulcis radix, liquiritis
tia: Hispanice, regaliza: Mauritanice, alcafar: Italice, regoliz-
tia: Gallice, erculisse, ourigolisse: Germanice, Süßholz.

Enarratio. 5.

*In liquiri-
tia Plinius
errat.* DE hac, nihil dicendum erat, quum officinis familiarissima sit, liquiritis
tia dicta, nisi Plinius in ea errasset, quum eam inter spinosas herbas adnu-
meret, libro uigesimo secundo capite nono, dicens: & ipsa sine dubio, in-
ter aculeatas est, folijs echinatis, pinguibus; tactuq; gummosis, id quod an-
tea, capite decimo quinto, libri uigesimi primi, quoq; dixerat: quæ sane uer-
ba falsa esse, Dioscorides testatur, & experimentum ipsum indicat, quum li-
quiritia non spinosa habet folia, sed lentisco potius similia, unde credendū
est Plinium non aliunde in hac re errasse, quàm quia legit, in codice aliquo
Græco, loco uocis γλυκύριζα lentiscum significantis, γλυκύριζα, id est asperum & spi-
nosum: ex quo satis claret, Plinium glycyrrhizam nunquam uidisse. De
qua Galenus prudentissime ita loquitur libro sexto, tam sæpe à nobis alle-
gato: similiter radici ipse succus, dulcis leuiterq; astringens existit, proinde
non modo asperæ arteriæ, sed uesticæ etiam scabritiem lenire potest, idq;
temperaturæ mediocritate: quare fuerit sane natura eius familiaris nostræ
temperaturæ: Cæterum, tepidam quandam caliditatem sortitur, porro
quoniam temperie quoq; est humidum, id quod modice est dulce, iure

*Plin. Gly-
cyrrhizam
nunquam
uidit.*